

OROL

OBRÁZKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ-SYTNIAŇSKÝ.

Roč. VIII.

Turč. Sv. Martin, 30. Apríla 1877.

Číslo 4.

Švihák.

Povešť od *Miloslava Dumného.*

(Pokračovanie.)

IV.

Nad Tatrou zakalilo sa nebo. Mraky vždy viac a viac sa sťahovali. Hrom rachotil, blesky križovali sa. Ťažká búrka blížila sa, už i ťažké kvapky

dážďové pršať začaly. Z pola utekalo domov všetko, a čo pred búrkou až domov dobehnúť si netrúfalo, to krylo sa do mrazníc a kolíb, jakých je polúčinách podtatranských na dostač.

V tomto nečase kráčaľ rýchlym krokom poľom pekný, štíhly mládenec i obzeral sa po nejakej skrýši, kam by sa uchýliť mohol. A jako tak náhli a jako tak pozerá — čo vidí? Protí nemu ide takže spešným, ač trochu od patrného unavenia mdlým kro-

kom šumná, mladá deva. Jakokolvek bolo náhlo nášmu mládenecovi, preca zastavil sa a celý udivený pozeral na ten šumný zjav.

„Či si vila nejaká, nadpozemská bytosť a či deva zemská, krásne dieťa ľudskej

matky?“ zašoptal mimovolne, meravo hľadiac na krásnu devu.

Deva sblížila sa k mládenecovi. Najprv bojzlive, čo ďalej ale, to neostíchavejšie nanho tázave hľadiac.

„Čis nadzemská vila, či živý Boží tvor?“ riekol on po chvílke.

Tichým, anjelským hlasom odpovedala:

„Som biedna deva, zarmútená sirota. Do neba mi ešte privčas a na tejto zemi nemám nikoho, tu ma nechcú mať, nechcú trpeť!“

„Tak mladá a tak nešťastná! I mňa zly osud prenasleduje. Jako tá bližiac sa búrka, tak hrozne začína sa i môj život!“

Dážď počal zhusta poprchávať a leják

v každom okamžení hrozil sa zpusťiť, hrom rachotil a blesk križoval sa, tak že náhodou sa sišlým mladým týmto dušiam nič nepozostávalo, len prítulu spoločného v blízkej kolibe hľadať.

Velkoknieža Michal Nikolajevič.

„A z čaleka ideš, deva drahá? Zdáš sa byť unavenou?“

„Už tretí deň tľciem sa po horách a dolách. Jahody a lesnie maliny sú mi pokrmom, takéto koliby jako táto boly mi noclahom. Luďom sa vyhybam, i tebe som z cesty išť chcela, ale už pozde bolo.“

„A prečo sa bojíš ľudí? Snaď nemáš, pre Boha, mladušká deva, ťazkú nejakú vinu na svojom svedomí?“

„Oj, nebojím sa ľudí, šuhaju, k tomu nemám príčiny; vyhybam jim len. Zlí ľudia sú môjho nešťastia príčinou. A zlých ľudí je na svete mnoho!“

Blisklo sa a udrelo. Malá kolibka sa zatriasla jakoby ju bol zo základu pohl.

„Počuješ, šuhaju, i nebe mi svedčí.“

„Nebojíš sa blesku, hromu?“

„Nie, dobrý šuhaju, moje srdce je nevinné a čisté jako za včas rána padlá rosa Božia, moja duša zachovalá jako ten nerozvitý púčok ružový a moje svedomie tak ľahké jako ten bystrý pták, letiaci a vznášajúci sa vysoko v povetrí.“

„Tak nie si nešťastná!“

„Moje srdce má posvätný žiaľ za matičkou dobrou, ležiacou v čiernej zemi. Moje srdce má nesmierny ból, že môj dobrý, ale slabý, otec nezachoval svätú, nedotknuteľnú pamiatku matkinu.“

„Tys' teda sirota, nevoľná sirota?“

„Sirota, nevoľná sirota, ktorú vyhnala zlá macocha z domu, zlá macocha i s jej nezdarnou dcérou.“

„Lutujem ťa, milá, ale teším sa tomu, žeš' nie sama svojho nešťastia príčinou. Odišla si z rodičovského domu vyšťvaná z neho zlou macochou? A otec tvoj ťa nemohol obrániť?“

„Chudák otec, on viacej trpí, lež ja. Stal sa obeťou zlých ľudí. Ja som na to viacej pozerat nemohla, odišla som z domu.“

„A kam sa obrátiš?“

„Svet je veľiký a široký.“

„Ale zlý, deva moja.“

„Čis' zabudol dobrý mládenče, že dobrí sa zlostných nebojá, čo by sa jich báli? Bôh má zbroje, svet bez zbroja, veľký Bôh, svet malý?“

„Požehnaná matka, ktorá takúto zbožnú, v Boha dúfajúcu devu vychovala! My sme rovní, deva moja; i ja utekám pred zlými ľuďmi z rodičovského domu. I môj otec je nešťastným. Zlý svet o všetko ho pripravil, i z domu, i z rodnej viesky nás von vyhnal; ale i ja verím v Pána Boha, šumná deva, že on má zbroje, že pomsta jeho zlým a odmena dobrým za podiel sa dostane. Podaj mi rúčku, deva moja, a Bôh nám pomáhaj!“

Blisklo sa, hrom zarachotil.

„Hľa, Boží hlas svedčí, že nám on bude pomáhať. Ja som s otcem natrafil na inú macochu! Nado všetko zaľúbili sme si boli matičku našu spoločnú, niekedy preslávenú, teraz vrahom zlúpenú a vlastnými svojimi nezdarnými synmi potupenú. Zasadili sme sa za jej právo a čo sme vyhrali, čo dosiahli, čoho sa dozili? Toho, čo ty, deva drahá, za svoju veľú ľúbosť a oddanosť k matičke zosnulej. I nás zlá macocha so svojimi nezdarnými deťmi vyhnala von z domu, pripravila o pokoj a blaženie života. Ale ja verím v Pána Boha, že nie na veky!“

„A tvoja mať žije, šuhaju?“

„Žije a žiť bude trebars ju zlí ľudia a vlastné nezdarné deti storáz na máry položili. Ešte Slováci žijú a bude žiť na veky so slávou mati naša Sláva!“

„Rozumiem voľačo, šuhaju. Čítala som i ja o tom. I môj otec je národovec a ctí matku Slávu. I mne vždy hovorieval, že ma vychová za hodnú dcéru matičky Slávie.“

Búrka trvala, dve mladé srdcia v kolibke na ňu zabudly. Vyrozprávaly si vzájomne lós svoj, vyžalovaly sa; trebars len prvýraz v živote sa potkaly, porozumely si, poznaly sa a presvedčily, že sú príbudzné.

Búrka sa pomínula a slniečko zase v novej kráse pekný kraj podtatranský osvietilo a od kolibky smerom k najbližšej dedinke bolo vidieť štíhleho šuhaja s mladuškou dievčinou sa ubierať ruka v ruke.

Boli to naši známi: Peter Jablonský a Martuška Javornický.

V.

Pani Melania ležala nemocná. Tak mnohé omrzlosti byly ju tieto dni zastihly, tak mnohý

boj podstúpiť musela, že to jej čuvy sniesť nemohly. Ulahla, ochorela a lekár naložil jej, aby behom niekoľko dní pokojne odpočívala. DCéra Melania nepohla sa od loža matkinho; celý dom chodil po prstoch. Pán Tomáš s Aladárom docela v inom oddelení kaštiela teraz sa hrávali obľúbenú tartličku.

Nový vychovateľ bol tu; bolo ho už preca len treba uvítať a prijať. I nutná potreba toho, aby Aladár nezaostal, súrila dielo toto. S pani Melaniou nebolo radno o tom hovoriť; veď práve príchod tohoto z nízkeho rodu pochádzajúceho vychovateľa bol príčinou nemoce jej. I sám vychovateľ iste už netrpezlivo čakal v druhý deň svojho príchodu, aby bol panstvu predstavený. Pán Tomáš to vedel, že sa to len skrze dcéru docieľiť môže. Táto jediná jako miláčok matkín mohla to sprosredkovať, lebo bez vedomia a privolenia matkinho kto by sa len bol opovážil vychovateľa prijať do domu, alebo i bárs jakú inú maličkú premenu v dome zapríčiniť?!

Dcére Melanii konečne podarilo sa túto záležitosť v tom smysle otcovi k zariadeniu odporúčať, aby nový vychovateľ bol len dočasne prijatý, však keď ona ozdravie, uvidí, čo je za jedného. Samo sebou sa rozumie, že novoprišlý o tom nič nemá vedieť, že je len dočasne prijatý.

Pán Tomáš čakal s dietkami svojimi na nového vychovateľa.

Vstúpil.

„Pekný chlapík,“ riekol ticho pán Tomáš.

„Utešený šuhaj,“ mienila v myslí slečna Melania oči z neho nezpúšťajúc.

Pán Tomáš pokročil v úsrety novoprišlému, privítal i vyzval ho, aby sa posadil.

„Mám česť,“ riekol zdvorile sa ukloniac švarný mládenec, „čo vychovateľ pánom gymnasiálnym správcem vašnostiam odporúčaný vychovateľ sa predstaví. Menujem sa Peter Jablonský.“

„Teší nás. Svedoctvá sme už videli. Ráčite prijať tú ťažkú prácu na seba, by ste nášho Aladára ku zkúške dospelosti zdarne pripravili?“

„Ochotne prijímam v tom predpokladaní, že sa mladý pán usilovať bude a pri napnutí síl mojich ufám, že sa nám dielo podarí.“

„No, už ja sa veru tak učiť nebudem, abych ochorel,“ slovil vzdorovite Aladár.

„Podelíme si, mladý pane, tak čas, aby sme sústavne v študovaní zdarne a bez namáhania pokračovali. Pravda, poznamenat si dovoľujem, že výsledok od doterajšej prípravy závisí.“

„Tak je, dobre!“ riekol pán Tomáš. „Ja teda môjho syna, pane, vám oddávam. Čo sa iných podmienok výchovy týče, o tom sa dohodoríme, keď moja osvietená pani, ktorá teraz bohužial trochu postonáva, ozdravie. I to vám nechcem zamlčať, že po šťastnom zložení zkúšky dospelosti na osobitnú vďaku a uznanosť našu rátať môžete.“

„Velmožný pane, tým cieľom prišiel som sem, abych úlohe svojej dostal. I chcem sa s Božou pomocou uznanosti vašej hodným stať.“

„Ale dovoľte ešte, pane, i ja bych rád mal nejaký ošoh z vás. V svobodných hodinách mohli by ste byť mojim spoločníkom. Znáte hrať tartličku?“

„Obstojne.“

„Dobre, pane, a pri tom rád fajčíte a vínka si zapijete?“

„Hotujem sa za lekára. Mierne požívanie vína obveselujúceho srdce človeka a fajka jako zvyk nie sú mi odporne veci.“

„Tak je dobre! A rád si zapolujete?“

„To je mojim zdaním tá najnoblejšia passia. Po tých našich utešených horách s puškou na pleci sa prechodíť, to najkrajšia prechádzka pre poľovníka.“

„Vy ste môj človek!“ zaplesal pán Tomáš a vrelo stískal ruku vychovateľovu.

„I ja mám poníženú prosbu.“

„Nech sa líbi.“

„Počul som, že ctená slečinka potrebuje spoločnicu.“

„Snaď by ste nám znali nejakú poradiť?“

„Počul som, že velmožné panstvá naše, aspoň väčšinou, sklonné sú ku podporovaniu ubiedenej chudoby, lebo oni to, jako dobrí kresťania cítia, že jim Boh preto viacej statkov zemských požehnal, aby ním chudobných a nedostatok trpiacich spolublížnych svojich napomáhali. Verím, že i velmožné moje panstvo tento vznešený, posvätný kresťanský cit

chová v útrobach svojich. A preto osmelujem sa odporúčať vzácnemu panstvu za spoločnicu spanilomyslej slečny dobre vychovanú a výborne vzdelanú devu, úbohú zlou macochou z rodičovského domu vyštvanú sirotu.“

„Otče drahý,“ primlúvala sa Melania, „budem nahovárať maminku, aby pánom vychovateľom odporúčanú devu prijala za spoločnicu moju.“

„Najprv musíme vedieť, z jakého je dievča rodu?“

„Učiteľská dcéra.“

„No, obstojí. Vie hrať na piano, vie francúzsky?“

„Na piano hrá výborne. Čo sa francúzštiny dotýče, tam by som ja dával hodiny s ňou spolu i slečne.“

„No, uvidíme. O tom zajtrá. Dnes už do obedu k práci a po obede prosím pána vychovávateľa na krátku tartličku.“

„Budem k službám.“

Nový vychovateľ vžil sa na novej svojej postati, v novom povolání do svojej úlohy. Nemožno riecť, žeby to ľahká úloha bola bývala. Šuhaj bol zanedbaný a vzdorovitý. Nový vychovateľ naskrze nechcel predchodcu svojho obviňovať: on ač mladý junoch preca bol na tolko zkusený, že verné snahy svojho predchodcu oceniť vedel. Zanedbanie Aladárovo mohlo byť vlastnou jeho vinou; lebo ťažko je tam vychovávať, kde rodičia vychovateľovi pomocnej ruky pri vychovaní jeho vo všetkom nepodajú, ba kde snahám jeho ešte prekážajú.

Preto si náš nový vychovateľ hľadel i syna i otca nakloniť a oddanosťou k sebe pripútať. S Aladárom to ťažšie šlo, lež s otcom jeho. Prírodná vec. Aladára ponúkal vychovateľ k ustavičnej práci, k pilnému učeníu; otcovi bol spoločníkom pri hre a zábave. Ale i mal i veľikú radosť z neho ten natešený pán Tomáš.

Vo hre musel byť dobre na pozore, aby ho vychovateľ neobohral; na polovke bol on, čo pri každej príležitosti najvýtečnejšie strieľal. Takého šuhaja potreboval pán Tomáš. Ale ani nezabúdval pri každej príležitosti synovi svojmu na srdce klásť, aby ho počúval, nasledoval.

I slečna Melania mala veľiké oblúbenie v novom vychovateľovi. Najprv len klúčovou dierkou dívala sa a tam prednášky Petrove načúvala, potom si vyžiadala od otca a od neho, aby smelá niektorým prednáškam jeho, ktoré by ju zaujímaly, i prítomná byť. A ona bola veľmi pilná v navštevovaní prednášok jeho.

Čo sa to so slečnou Melaniou dialo?

Boli ste zavčas rána v utešenej, na kvety bohatej zahrade? Prešli ste sa po nej tak pri východe slnka a pozorovali ste v puku driemajúce ruže? Keď sa ony na polúbenie slniečka majú rozvinúť, tu jim je tak tesno v tej väzbe lístkovej, tu jim je tak bóľnosladko, tak voľno-tesklivo! Jedným očkom už pozerajú na svet, ach, na ten krásny svet; ale v tom očku sa slzička rannej zaskvieva rosičky: lúto jim je skrieš svoju opustiť, bóľne sa s ňou lúčia; no ten pekný svet vábi jich do náručia svojho — a ony sa mu v celej svojej kráse ukážu, otvoria, nevediac, netušiac, že jich žitie krátke, že budú o neľbo všetkej krásy i blaženosti svojej zbavené.

V takom asi stave nachodilo sa srdiečko Melaniino, tento púčok ružový.

Netrpezlivo čakala na príchod spoločnice. Takto to ďalej byť s nou nesmelo! Vo dne nemala pokoja a v noci sna. Otec i matka badali sami jakúsi premenu pri dcére, a čelaď sa divila nemálo, keď v ložnici Melaniinej celé noci svetlo horieť vídala.

Len Aladárovi nový vychovateľ sa neľúbil; lebo bol zo všetkých dosavadných najenergičnejší, najprísnejší a najmenej mohol pri ňom svojou vzdorovitostou vykonať.

Na žiadosť pána Tomáša, na doliehanie slečny Melanie a s odobrením domovej panej zavítala i spoločnica Melaniina — Martuška Javornických.

Spoločnica bola deva utešená, krásna. Na prvý pohľad zaľúbila sa pánu Tomášovi. Trebars bola len učiteľská dcéra, ale veru pristalo jej i v kaštieli. Už nepochyboval, že sa pani manželke tiež líbiť bude.

Aladár zahľadel sa tak na tú utešenú devu, dobre oči na nej neztratil a slečna Melania bola by ju od radosti priam objala a vybozkávala, keby to otec a brat neboli videli.

Martuška s domácou slečnou Melaniou dobre sa ráčila. Melania ani okamženie nechcela a či nemohla byť bez nej. — A Martuška takže dobre sa cítila pri šumnej a tak vďačne s otvoreným náručím ju prijavšej Melanii. Na lesk a skvos kaštiela toľko nedbala, žeby ju ten bol mal omámiť na toľko, žeby rodičovský dom a domácnosť jeho bola zabudla a vďačne, ochotne ju za túto v kaštieli začarovala. Pokiaľ jej matka žila, pokiaľ jej domácnosť rodičovského domu pozemský ráj zpredmetňovala, do toho času nebola by ju ani za kráľovské paláce premenila; ale teraz bolo jej vítané všetko, rada sa navykať učila i životu v kaštieli. A jej zbožné srdce si to tak predstavovalo, že i jej príchod do kaštiela nič nenie iného, jako riadenie Božie. Pán Boh jej v osobe mladého šuhaja Petra Jablonského poslal svojho anjela strážcu a vodcu; ten ju sem doviedol, preto i tu bude s ňou milosť Božia. Tak smýšľala Marta a cítila, že to sretnutie sa s mladým tým šuhajom, vychovávateľom v dome tomto rozhodným byť môže na jej celý život.

Pri prvom sretnutí sa s Petrom Jablonským v svobodnej Božej prírode tak sa zdalo duši Martinej, jako by sa už so známym, dávno známym šuhajom bola sišla. Nepriehádzal jej on hneď v tom okamžení cudzým jako iní ľudia, s nimiž sa po prvýraz stretáme a vídame. Ona mala priam jakúsi nepochopiteľnú dôveru a náklonnosť k nemu. S úctou i oddanosťou zierala naň a neváhala ani za okamženie prijať to jeho nabídnutie v kolibe, aby šla s ním do blízkej dediny, do jejž kaštiela sa on za vychovávateľa poberá, tam možno, že na jeho prímluvu i ona zaopatrenie obdrží; lebo že tak mladá deva do ďalekého a zlého sveta o samote pustit sa preca len nemôže. I tohoto pravdivosť dobrá deva Martuška uznala, i tak sa jej zdalo, jakoby s tým driečnym, šlachetným šuhajom čoby jej priam až na kraj sveta ist' prichodilo, bezpečne ist' mohla. Nerozmýšľala sa teda, šla s ním, jako sme ju videli do blízkej dedinky ruka v ruke. Šla s nimi i do kaštiela, prijala na jeho odporúčanie miesto spoločnice pri Melanii — a dobre sa pri tom cítila. To jedno stojí, že ten šuhaj mal veľký vliv na ňu a tak jako

trvalý dojem urobil na srdce jej pri prvom jich sa sretnutí, tak i v kaštieli samom sa myseľ jej mladistvá neprestajne len vókol neho točila. Tak jej bolo dobre vókol srdca, keď ho počula, videla, a tak sa jej cnilo, jestli jej za dlhší čas pod oči neprišiel. Marta a jej srdiečko znalo dosiaľ len úctu a lásku k rodičom, teraz jakýsi nový svet sa jej otváral; jej srdce cítilo oddanosť k šuhajovi, k mladému, driečnemu šuhajovi.

Baronesska Melania ozdravela. Nadišla ju dobrá vôľa. Dobrí susedia Szirayovci zavítať mali k nej návštevou.

Návšteva jich bola pani Melanii voždy už i preto vítanou, lebo pri tej príležitosti obyčajne plány sa robily k výletom už či do hlavného mesta krajiny, alebo do kúpeľov atď.? V taký čas pani Melania ožila, zabudla na všetky domáce rozopry a omrzlosti, lebo jej vítal svet milý, život vyrazenia a zábavy plný. Tak to bolo i teraz.

Uvítanie bolo srdečné. „Holúbok môj,“ padla pani Szirmayčka, rodená grótká, do náručia pani Völgessyčke, rodenej baronke.

„Anjel môj,“ vítala ju táto.

Pán Szirmay vybozkával pána Völgessyho vo tri vrhy, ba ti dva tak sa vítali a objímali, jakoby najmenej vlastní bratia boli bývali. Nie ináč objímali, bozkávali sa i mladí: slečna Melania Völgessy s Malvínou Szirmay a mladí páni Aladár Völgessy s Árpádom Szirmaym. A tejto scéne v komnatách kaštiela podobná odohrávala sa i v čeladnej chyži a na dvore. Srdečne tiskli si ruky kočišia panskí, chyžné, lokaji, hajdúsi. Páni tešili sa tomu, že sa spolu sišli a čelaď nie menej. Páni slubovali si pár utešených dní a čelaď napred vedela, že zažije dobrých pár hodín, jakých sa jej každý deň zažiť nedostane. Tak kochalo sa všetko spolu.

Pred obedom shromaždené boli panstvá vo veľkom tereme. Páni hovorili o polovke, panie a slečny o svojich vyrazeniach a zábavách.

„Počula som, že máte nového vychovávateľa,“ riekla medzi príjemnou rozprávkou pani Szirmayčka, „i slečna že dostala spoločnicu. Zvedáva som na oboch.“

„Lutujem, anjel môj,“ odvetila domová pani, „že ti neviem nič o nich riečiť: sama som jich ešte nevidela. Práve budú mi predstavení. A tomu sa teším. Ihneď sa dozviem o tvojom úsudku straniva nich. Môj pán manžel i Aladár chvália mi oboch; nuž ale vieš, anjel môj, že sú to v týchto veciach nie tak kompetentní sudcovia, jako my. Melania je vo vytržení nad svojou spoločnicou a prednášky vychovateľove tiež veľmi vychvaľuje. Avšak, hľa tu idú.“

V skutku oznámil sluha vychovateľa a spoločnicu.

Pán Tomáš Völgyessy prevzal úlohu predstavovateľa. Nastalo všeobecné podivenie nad krásou a súcouťou vychovateľa i spoločnice. Peter Jablonský vystúpil v panskom dome s takou určitosťou, jakoby bol najmieň rodeným baronom, tak sa nenútené pohyboval a spoločnica Marta Javornických, svojim s'rumným, duchaplným pôvabným vystúpením tiež si všetkých získala.

„Holúbok môj,“ šoptala pani Szirmayčka k pani Melanii, „pekný a vzdelaný pár ľudí si dostala do domu.“

„Anjel môj,“ odpovedala pani Völgyessička, „celá som očarená. Tak pekného šuhaja, jaký je ten vychovateľ, som ani v Pešti nevidala.“

Aladár s Árpádóm obdivovali utešenú Martu a slečny Malvína s Melaniou boli niemeň lež jejich matky očarené krásou Petrovou.

Pri stole konversoval Peter Jablonský s pani grófkou Szirmayčkou vo francúzskom jazyku. Pani grófka nevedela dosť prena-chváliť hodného junocha, že tak bezchybne vzdelanej tejto reči rozumie, že ju tak obratne hovorí. Táto okolnosť domovú paniu úplne odzbrojila. Ona pravda priam, jako vstúpil do salonu mladý tento vychovateľ, iným okom pozerala naň, lež si to z počiatku bola umienila, lebo nevyrovnaná krása jeho tak ju očarila, že jej srdce v tele zatrepotalo jako ptáca v kletke, zabúšilo tak ohnivo, sta nejakej šestnásťročnej panne. Teraz, keď sa presvedčila o jeho vzdelanosti, keď videla, že ten zo sedliackeho rodu pochodiaci mladík s grófkou vo vzdelanej sveta reči tak obratne

konversuje, čo ona, pani baronka urobíť ne-mohla, tu jedným šmahom upadly všetky jej krivé predsudky do vody. Dnes po prvýraz uznala, že vzdor baronskému svojmu pôvodu bez matky vychovaná súc, ešte mnohé me-dzery by byly maly byť vyplnené v jej vý-chove a v jej vzdelaní. Čo ďalej počúvala, čo viacej pozerala toho vychovávateľa, tým viac sa jej líbil, tým viac ale i to pre-svedčenie počínalo si cestu raziť do jej srdca: že opravdové šľachtictvo nezáleží len v rode a pôvode, že vzdelanosť a osveta šľachtia i rod nízky, ano že len ony sú šľachtictva opravdové. A takéto myšlienky ešte jasnejšie počaly prebleskovať jej dušou, keď jej pani grófka viaceráz pošoptala:

„Melania, toho šuhaja ti závidím!“

„Pozri, duša,“ riekla tíško po čas stolo-vania Malvína k Melanii, „tvoj a môj brat majú len pre tvoju spoločnicu Martušku oči.“

Melania nezdala sa podbať na túto vý-čítku. Jej zrak často sa obracal k vychová-vateľovi, čo Malvína veľmi dobre pozorovala.

„Neprišli sme k vám v príhodný čas návštevou,“ slovila opäť Malvína, „tak sa mi zdá, že ste všetci veľmi novými svojimi sluhami zaujatí, viacej lež hosťmi.“

„Nezasluhujeme tú výčítku, milá moja,“ bránila sa Melania; „my sa vášmu príchodu nesmierne tešíme a vy ste to mohli dosť často už zpozorovať, že vaša návšteva zaprí-činila ešte voždy sviatok v dome našom.“

„I u nás býva tak, duša moja, áno viac lež u vás, bo ste to nikdy nevideli, aby u nás bol vychovateľ a gouvernantka, keď ste boli hosťmi našimi, kedy pri stole obe-dovali. A vy dnes zanedbávate hostí pre sluhov.“

„Pokarhanie Aladára bude vecou mojou,“ slovila Melania, „a potom verím, že sa ne-budeš na nás urážať.“

Po obede prv ležby sa páni k čiernej káve, tartličke a štitnickému boli odtiahli, vyslovila sa pani grófka k Völgyessymu, že mu k novému vychovateľovi gratuluje. Keď k tomu ešte i pani manželka jeho svoje ve-liké spokojeenie vyjavila, bol pán Tomáš bez seba od radosti. A preto sa ani na tom ne-mrzal, že k obľúbenej tartličke prísť tak

skoro nemohol, lebo ešte spoločnica mala sa na piano preukázať.

Z obedne išlo panstvo nazpät do teremu a spoločnica Marta na žiadosť panstva zasadla ku pianu. Hrala. A jaká okuzľujúca bola jej hra. Všetko bolo očarené. Panstvo videlo, že má s dokonalou umelkyňou do činenia. Keď niekoľko kúskov bola vyhrala, obsypaly ju tými najpochlebnejšími pochvalami; pani Szirmayčka a Völgyessyčka podaly jej pravice a Melania, trebars Malvína chladná ostala, vidiac jako sa nad výsledkom

hry Martinej radosťou oči iskria Aladárovi, objala si ju srdečne.

Osud vychovávateľa a spoločnice bol rozhodnutý. S prijatím svojim v lone tejto rodiny mohli byť úplne spokojnými. A oni i boli. Peter tešil sa nad výsledkom hry Martinej a bláhal si v tom, že stala sa v dome priam z počiatku obľúbenou, Marta radovala sa nad tým, že Peter bol tak obdivovaný. Tešili sa vzájomne jedon v druhom a každý z nich sám na seba zabudol.

(Pokračovanie nasleduje.)

Bitka u Almy.

Obrazok z poslednej krýmskej vojny.

Od J. B. ¹⁾

Už piaty deň uchodil, čo sme neďaleko Eupatorie pri tak zvanom „Slanom Jazere“ nepriateľským úmyslom na „svätú Rossie pôdu“ vstúpili. Boli sme odkázaní na slánú vodu ku pitiu, k páleniu jedine na býlie a chrašť v nedostatku dreva, i netrpezlivo čakali sme na ďalší postup. — Konečne daný rozkaz k pochodu z týchto planín bezľudnatých; bolo to za rána dňa 19. sept. r. 1854. Osemdesiat tisíc mužstva vybraného zpomedi vojska troch veľmocí stálo v šiku vystaveno a týchto rozmanité rady hnuly sa k slovu veliteľa v onú stranu, kde vedie cesta k múrom Sebastopolu, — chýrneho to hradu i dosavád, ktorého ale pevnosť len po neskorších udalostach svetu i sa objavila i vôbec za nedobytnú uznaná je.

Čo to za dým tam vo vodách čiernomorských? Čo sú to za obrovské postavy tam na pravom boku, čo rovnou mierou s nami sa pohybujú? Jakoby živé lesy k dobytíu tejto pevnosti po hladine morskej majestaticne kráčaly! Velikánsky to pohľad! A čo môžu byť oné povestno-četné koráby Xerxesa, čo oná nesmrteľnou menovaná armáda, jakú Filip Španielsky v plnej miere svojej pýchy k pokoreniu Albiona vyslal — v porovnaní s touto sjednotenou flottou, jakú všetky minulé storočia zajiste ešte nikdy nevidely, okrem pozemnej válečnej sily?! Štyritisíc diel, dvadsaťpäťtisíc najohnivejších na svete námorských bojovníkov, sila ohromných stáznov na nepočetných menších i väčších koráboch tiahne proti onomu miestu, ktoré

¹⁾ Prúd nadšenia za veľkú ideu zachytí často bujarú mládež do víru búr, ktorých krutým vlnením umášaný junoš octne sa na takej postati, kde musí krušne zápasit' za prospech docela cudzí, šlachetným túžbam srdeca jeho neprimeraný, kde musí nevďojak pomáhať ovenčiť slávou čelo hrdého ujarmiteľa svobody národov. Tak i Slovák náš, kedysi slavnou ideou pobratimstva slovanského kochajúci sa a smutným žalmom opievajúci jeho trpké osudy vo svojom „Bratislava...“, ktorý kedysi v bezžistných letách mladosti tešil sa nad zbudným k životu plemenom Slávy so svojim „Kali sa čierňavou...“, ten istý Slovák náš J. B. uchvátený vlnami bojov za svobodu národov po ťažkých rozbrojoch roku 1848/9 dostal sa ta do ďalekej — Afriky, zkadial zas čo dobrovoľník vo francúzskej legii strelcov alžírskych pomáhal zlomiť silu pokroviteľa Slovanstva, — vzder svojim krásnym ideam bojoval v spojenej armáde na Kryme proti Rusovi. U Sebastopolu ranený, v trudných chvíľach samovoľného vyhnanstva a neukojiteľnej túžby po vlasti a slovenskom rodinnom domove, jako invalid vypisoval od púšti Sahary svojmu starému priateľovi Slovákov J. K. výfahy z deňníku o prežitých svojich zkúsenostach; a tejto okolnosti načim prečítať sdelenie pritomného opisu „Bitky u Almy.“

Red.

klúčom k dobytiu Carihradu, ba i svetopanstva sa menuje.

Povážiac tieto ohromné sily a nástroje, kto môže predvídať následky jich účinku — účinku to, jaký na naše i na budúce veky obrovsky vplývať mal a mohol?

Naše pohybovanie dialo sa len pomali. Pred nami motaly sa ustavične ruské oddelenia, ktoré nemaly asnaď iného ciela, jako nás pred očami držať.

No ani Rusi nezahálali. Asi tri míle k severu od Sebastopolu rozprestiera sa široká výšina (plateau), ktorá k polostrovskému východu k rovine a moru sa kloní; pred výšinou či polanou touto asi na dvesto krokov beží rieka Alma, ktorá na západe do vôd Euxína vteká. Rieka táto nenie hlboká, no brehy má veľmi strmé a všade vyše dvoch siah vysoké. Rusi obsadili príkre tieto výšiny množstvom vojska, ktoré len v chytrości z ďaleka sohnáť mohli. Ačkoľvek z predku chránení boli riekou Almou, pracovali vytrvale, aby svoje postavenie neprístupným urobili. V doline popri brehu rieky, jalšami husto zarastenom, rozostavené byly jich ostrostrelecké šiky v prvom rade, na samých výšinách vystavené byly v druhom rade jich vatreny. Komuže od tohto času známo by nebolo meno Almy, ktorá svedkom bola prepmätnej bitky?

Už prešli sme popri niekoľkých dedinách, ktoré v pravo i v lavo ležaly; už vidno domky sedliacke, ktoré len pred chvíľou prácou a životom rezkým sa ozývaly, v dýme a plameni zahalené. Ubohý dedinský ľud uteká v strachu pred nami na všetky strany a z času na čas upiera svoj zarosený zrak v tú stranu nazpät, kde pažravý živel dedovizeň jeho a s nim všetok krvavý pot tohtoročných prác v dým a popol obracia. Poludnia je blízko. Pred nami rozlieha sa ešte jedon voľný kopec, na ktorý naši velitelia, malou družinou nasledovaní, cvalom vybehli. Znamenie k pochodu bolo dano a náš pluk medzi prvými hnal sa hore a každý je zvedavý, čo nás za tým kopcom očakáva.

Rovina, asi na mílu široká, rozvila sa pred našimi očami. Nepozorovať tu ani najmenšieho znaku kultúry. Lenivosť asijská

zanedbáva, jako vôbec všade, i tuto najúrodnejšie kraje a ňou i civilisáciu a pracovitost Europy ešte prevyšuje. Len hlboké žriedla a potoky preoraly rovinu túto krížom krážom. Kraj tento obývaný bol Tatármi.

Tam na druhej strane tejto roviny rozťahujú sa rovnobežne s našimi šikami tie už spomínané výšiny. Pred nimi hadí sa rieka Alma, ktorá pramení sa na vysokých vrchoch krymského polostrova.

Tu odhalilo sa nám túžobne očakávané divadlo. Na výšinách uzreli sme Rusov, ktorí v bojovných šikoch rozostavení na náš príchod čakali.

Sotva že čelo našeho vojska sa zastavilo a ostatnie pluky jedon za druhým podochodily, napadol nás oddiel jazdy nepriateľskej. My, jako obyčajne pred táborovaním, v okamžení postavili sme sa v „ligne de bataille“ (bitevný šik) a zhodiac batožinu začali sme budovať naše stány. Nečut nič, okrem všeobecného buchania, ktoré zapríčinené bolo udieraním do zeme kolov stánových. Kde tu zaplápolaly už i vatry, nad nimi varila sa v kotlách káva, ktorá nás hlad i smäd utišiť mala. Oddiel nepriateľskej jazdy docválal k nám asi na štyristo krokov i vrátil sa zrazu do jednej úžlabiny, Bôh zná, jakým úmyslom.

Štyri stotniny granatierov (grenadiers) z našeho pluku so štyrmi delami dobehly k úžlabine. Po malej sarvatke bola jazda ruská premožená. Nekolko mužov a koní ostalo na mieste. V okamžení neostalo po nej lež prach, ktorý tým istým spôsobom v oblakoch, jako jazdci v dialke, zmizol. My s jasotom vrátili sme sa na predošlé stanoviská.

Večer nastal. V ruskom tábore horely velikánske vatry, že i nebo začervenalo sa od nich. Poznali sme, že máme pred sebou početnejšieho nepriateľa, lež sme sa domnievali. Ačkoľvek sme dobre vedeli, že zajtrá biť sa budeme s mohútnym nepriateľom, ktorý v opevnenom postavení nás očakáva, preca spali sme dobre, pokojne, i nepomysleli sme ani na to, či a ktorí z nás zajtrajší deň prežijeme.

Na východe zarumenilo sa nebo, hviezdíčky stratili svoju skvelosť a bledly, vetry v nepriateľskom tábore zomieraly. Dumný buchot, dupotanie koňských podkôv, hrkotanie

náhle zlatý Phoebus krvavé líce svoje hodil na oné vršky a doliny, ktoré toľkým udatným bojovníkom mohly predčasnú poskytnúť maly, opona sa vytiahla a pred očami našimi

Srbská legia kňažny Natalie v bitke u Adrovca dňa 1. sept. 1876.

vozov, pochod vojska zaletávaly nočným šerom k sluchu našemu. Ti z nás, ktorí nespali, žiadostiví boli znať, čo tie hrmotné nepriateľské pohyby znamenat majú? Jak-

rozvilo sa, jakoby zo zeme vyčarované, velikánske divadlo. Tam ďaleko oproti ľavému našemu krydlu, kde nepriateľské postavenie nebolo tak ohromne strminami prírody chránené, va-

lily sa čaty jazdeckta, pechoty a delostrelectva takým postupom, jakoby nás hued napadnúť chcely. Nepochybovali sme, že nepriateľ, ktorý poznal slabé postavenie svojho pravého krydla i zamýšľal smelým nápadom naše ľavé krydlo k moru potisnúť, ba snad i do mora vrhnúť, hlavnie svoje sily na tej strane shromažďuje, aby tento svoj úmysel previedol. V srede a na ľavom krydle zaujímal nepriateľ silné posície, ktoré chránené byly mohutnými kopcami a na nich vystavenými vatrenami. I nebolo tam pozorovať zvláštnych pohybov.

Mohlo byť ráno poslednej hodiny, naši z väčšej časti spali. Razom zareve pri hlavňom našom stane Diana (reveil), bubny zahučia, trúby zavrešia pri všetkých plukoch; od pravého krydla až ku ľavému ozve sa mohutná hudba (march), ponúkajúca nás ku pochodu. Lev spiaci prebudil sa; no, nezdá sa počuť ešte a vidieť vyzývanie a dráždenie nepriateľovo.

Naše oddelenie nehýbalo sa z miesta, od včerajška prichystané bolo k boju. Na pravom pri samom mori stáli sme a pri nás na pravo turecký oddiel; Angličania zaujali našu ľavú stranu.

Kým Rusi svoje čaty rozvíňovali, dostali sme rozkaz, aby sme varili kávu, čo sa Rusom divne zdať mohlo.

Okolo deviatej hodiny začala štvrtá divízia a s ňou turecký oddiel popri morskom brehu napred postupovať; i zbadali sme, že i niekoľko z našich lodí rovnobežne popri brehu napred sa pohybuje. Netrpezlivo očakávali sme i my povel k pochodu. Prišiel i na nás rad. Celé množstvo postupuje napred. Keď sme do rovnej výšky s tou divíziou vyšli, ktorá sa bola zastavila asi na polhodiny cesty od nepriateľa, rozkázal náš veliteľ Saint-Arnaud, aby sme sa zastavili.

Prebehnuť popred náš prapor riekol: „Pamätajte, legionári, že i ja, terajší maršal Francie, z legie pochodím!“

Minulo niekoľko okamžení, kým generáli jako strely popred šikami s povelom preleteli; stúpame i my ostrým krokom napred.

Na pravom krydle začala strelba; i flotta mece do boku Rusov smrtonosné strely svoje,

postupujúc napred. I my blížime sa k práci. Naše delostrelectvo, ktoré na výhodnom stanovisku rozostavené bolo, počínalo do mohutných plukov, ktoré v polovici strminy rozostavené byly, záhubne účinkovať; vidno bolo, jako jedna osemkusová vatrena, vezmúc si za cieľ v polovrchu vystavený broj Rusov, zpusťu náramnú medzi nimi robila, čo trvalo asi za dvadsať minút a vzdor tomu ruská massa jako žula nepohnute stála. V tom poznal som ohromnú tvrdosť rázu ruského, čo ináč moji francúzski súdruhovia „soul ils betes“ hlúpostou nazvali. Ale i nás a to záhubnejšie porážajú ruské delá, ba i puškový oheň nám strašne škodí a my jim ani odpovedať nemôžeme nahor. Razom na všetkých stranách vedeno je 80.000 bojovníkov s nasadenými bodákmi na nepriateľa: v pravo napred náš pluk zuavov (zouaves), v ľavo prvý, tretí a deviaty broj šasierov („chasseurs d'Orléans“), za nimi a na malú diaľku našich osem stotín samí granatieri (grenadiers) a voltigeri (voltigeurs) atď.

Kto môže opísať ten výjav, jaký sa v tomto rozhodnom okamžení zraku môjmu objavil?! Na hodinu cesty široko vraždia sa tisíce ludu. Oceľ, oheň a všetky pekelné nástroje, ktoré rozum ľudský vymysleť môže, vynakladajú sa k zničeniu človeka. Zem nedostačuje ku tejto krvavej práci, k tomu musí dopomáhať ešte i more. Ja len to môžem stručne nakresliť, čo sa konalo na našej strane.

Naši zuavi a šasieri vrhli sa do rieky. Bodákom tisknú ruských ostrostrelcov. Už sú na druhej strane. I my dobehujeme k rieke Alme.

„Halte sac a terre!“ ozve sa zrazu slovo strašné, čo nepriateľovi oznamovalo: táto pôda je už naša; tu svoje bremená pozkladáme a budeme mať čas jich zase ponachodiť, keď teba zaženieme! V okamžení pozhadzovali sme tanistry. Bubne zarachotily, trúby zavrešfaly povel k šťastlivému útoku (pas de charge) a celé pluky rúcajú sa v najväčšom behu do rieky Almy, brodia sa na druhú stranu, lezú hore na strmý breh jako veverka. Sotva byly naše voje na druhom brehu, už sa sriadujú v pravidelné šiky a medzi

ohlušujúcim hukom diel a pušiek valí sa celé množstvo hore na strminy, z ktorých neustupný nepriateľ smrtonosné strely na nás rúcať neprestáva.

Naša zmužilá odvážlivosť pomútila hlavu ruským veliteľom. Oni chceli nás v lavo k moru tisknúť; my jich tiskneme z prava, i hrozíme, že jich od Sebastopola, jedinkého jich útočišťa, odrežeme.

Čo to za hromady tam na samom kopci? Napred, napred tisknú sa naši; zmužile odraňujú jich Rusi bodákami. Trojfarebná zástava veje už na vrchu. No, jako príval valí sa množstvo nepriateľov a na jich čele veliteľ. Zmužile i oni napadajú naše rady a hla, tam napravo padá naša zástava; no, hneď znovu sa pozdvíhuje. Nemôžu odolať tak silnému útoku naše voje, i vídať jich, jako dolu kopcom bežia; i v lavo tri broje šasierov ustupujú a len asi tridsať najhrdinskejších odvážlivcov neustupuje, ale hrebeňom kopca v lavo sa ťahá, ustavične výdatne strielajúc.

To bolo dielom niekoľkých okamžení. Prišiel rad na nás.

„A la baionette!“ zavznel povel a my hrmotne s bodákami v rukách rútili sme sa proti víťazne napredujúcej nepriateľskej masse.

„Hurrah!“ kričia Rusi, že sa i zem trasie.

„En avant!“ volá náš veliteľ.

Naše pravé krydlo zvestuje výkrikami víťazstvo; ostatnie pluky dobehujú nám zo všetkých strán na pomoc. Marne snaží sa nepriateľ presile našej vzdorovať. Vidno, jako slabne, ustupuje.

Asi osemtisíc Rusov shrnulo sa do hromady; my dorážame na nich z jedného, Angličania z druhého boku. Každý bojovník nás chápal kritické polozenie nepriateľskej tejto massy. Iste jich odrežeme od ustupujúcich predných vojov ruských. Dávame sa do nich bodákami zo všetkých strán. Marne je naše namáhanie, rozráža sa ono jak na žule Kriváňa víchor. A Rusi len krokom, krokom ustupujú pred nami i mecú k zemi celé naše rady svojimi delami, ktoré v uhloch svojho strašného štvorhranu vystavené majú.

„Keď bych mal len jedon pluk svojich „chasseurs d' Afrique,“ poslal bych polovicu týchto Rusov do Francúzska!“ vyvolal opojený víťazstvom náš veliteľ Saint-Arnaud.

Ani len jednoho jazdca, ani len jedno delo nemali sme a preca sme bitku rozhodli. O hodinu dobehla jedna vatrena, pozde síce, no zapríčinili sme ustupujúcim veľkú škodu.

V prvej bitke obznámili sa Rusi s cenou podujímavej zbrojnej sily francúzskej. Počtom boli skoro nám rovní, ale stáli v pevnom postavení. Výhoda bola ovšem naša z ohľadu ľahkej pohyblivosti a podnikavosti francúzskej, no patrná i tvrdosť, neustupnosť a húževnatosť Rusov.

Tritisíc našich, štyritisíc Angličanov padlo v tejto krvavej bitke. Prenocovali sme na bojisku, ktoré bolo mŕtvými a ranenými posiate. Nasledujúci deň obetovali sme ošetrovaniu ranených, ktorých sme na naše lode poodnášali.

Na delách, zástavach žiadna, na mužstve a zbroji chatrná korisť dostala sa nám.

Touto bitkou rozhodnuto bolo, že sme mohli Sebastopol obklúčiť.

Rusi posechali nám bez ďalšieho odporu svoje pevné posície, i utiahli sa do Sebastopola. Keby sme my nie na Sebastopol, ale k polnoci polostrova na Perekop boli tiahli a po zaujatí morskej úžiny tam sa boli upevnili, bol by i tak ostatní polostrov do víťazných rúk našich padol; lebo černomorské sjednotené loďstvo držalo sa statne a Rusom prekazená by bola každá premávka na Krýme. Avšak z čiastky, že pevnosť Sebastopol dostatočne známa nám nebola, z čiastky, že našim veliteľom bol muž, ktorý silou svojho genia ufal skoro pevnosť túto dobyť, odhodlali sme sa k tomuto dielu. Muž tento zriedkavý. Saint-Arnaud, zomrel náhle na druhý večer po svojom víťazstve. Nezkúsené ruky vzaly do ruky opraty veliteľstva nad našou armádou. I započalo sa dlhé, jedon celý rok trvajúce obliehanie Sebastopola, ktoré státisíce ľudských životov stálo a v našich vojoch nevysloviteľnú biedu zapríčinilo.

* * *

Tolko teraz z deňníka slovensko-francúzskeho dobrovoľníka. I mimovoľne ide nám na pamäť, jak dlho a s jakými veľkými obeťmi odohráva sa opäť a opäť krvavé dráma východnej či slovanskej otázky, ktoré len počas krymskej vojny roku 1854/55 okolo 250.000 bojovného mužstva z oboch strán viac chorobami než ohňom a mečom umorilo. A koľko životov ľudských, koľko majetku to ešte bude stáť, kým sa zaskveje na východe slnko svobody slovanskej?!

Rajčo Nikolev.

Povešť od *Jozefa Belly*.

(Dokončenie.)

VI.

Slavnosť v Moskve.

„Oceľ v pästi a kríž v srdci!“ heslo

Pána svojho už ztratilo.

Správcu lodí kabinetov veslo

Lósu mocou sa zlomilo

Velko-cára miesto zastupuje

Veľký, veľkodušne už panuje

Syn otca veľeslavného.

Mikuláša kostí práchnivejúc,

Alexandra ideále vejúc

V plán záujmu Rús dávneho.

Na Tauriji viac nehrmia delá,

Námerné je podpísano;

„Pokoj navždy!“ chce Evropa celá, —

Tak z Paríža je hlásano.

Pokoj zopnúť krydla svoje k letu,

Pripomenie vrtkavému svetu:

„Bôh dajs' len bol slubu verným!“

A schytiac sa k Ismailu vesluje,

Tento zborí, — voľnú plavbu skuje

Dunajom i morom Čiernym.

„Pokoj, pokoj, pokoj uzavrený!“

I po Moskvy znie svätinách.

Sám cár je v nábožných shromaždení

Velchrámu v služieb hodinách.

Schválne za to prišiel z Petrohradu

Navštíviť si Moskvu staromladú,

Vidieť staro-sídlo cárov;

A zajtrá má mnohým dať odmeny,

Čo sú z Krymu války vyznačení,

Zvlášť z nichž boj zrobil lazárov.

V svätomeste Rusov ľudstva shony,

Všetko hemží sa v paráde.

Kremla zámku skvelé sú balkóny

Obsadené panstvom všade.

Okná domov divákmi sú plné,

Staré, mladé ku Kremlu sa hrnie,

Sprítomníť slavnosť hrdinov.

Vojsko zámkom v štvorhran rozstaveno,

Drží hlavnie miesto obsadeno

Pre cára s jeho družinou.

V sriedku, popred hlavnie rady stoja

Okrasy tejto slávnosti:

Proslulé to slavné deti boja

Všetkých plukov i hodností.

Lež nik tak zrak ľudu nezabáva,

Jak z nich jedna obrovská postava

Člena — „légije slovanskej.“

Jak veľký hrab ponad rakytinu,

Tak sa vznáša nad všetku družinu

Tento syn ríše Osmanskej.

Mladík jedon v pred sa húfmi tiská,

Lud mu s úctou priestor robí,

Bo na prsoch kríž mu zlatý blyška,

Jaký málo koho zdobí.

V predu stanúc dla jedného pána

Hladí, — až sa pohlad velikána

S jeho zrakom sretol šťastne.

Nim to trhne, sám sebe neverí,

Až k posledku známemu sa sverí,

Čo on tuší vidieť vlastne.

Ten ho obzre, obzre Goliáša: —

Oboch bystré čierne oči,

Vlas, čo uhlu barvou sa ponáša,

U oboch sa v skrutky točí,

Čelo vysoké, nos pol-orličí,

Ústa, tvári fah vнадný až kričí

O obidvoch príbudznosti,

Slovom: dla jich podobnosti tela

Pán viac nemá mladauského vela

Divnú mienku v pochybnosti.

V tom vrátny Kremľu bránu otvára,
 Zámkom k vojsku: „Pozor!“ zhučí,
 Nápev: „Zachovaj Bože nám cára!“
 Vojanskou hudbou zazvučí;
 A „živ buď,“ „živio,“ „hurrah,“ „eviva!“
 Temer sa jedným hlasom ozýva —
 Lud, vojsko ku Kremľu hľadí
 Z Kremľu rad jazdcov smelých vychodí,
 Ktorým sám mocnár v predu vývodí
 Plný panovníckej vnady.

Hrdo sa mu pnie kôň jabľistý,
 Frka, pyšno hlavou ráňa,
 Jakby, že nesie, o tom bol istý
 Najvätsieho v svete pána.
 Až jazdec úzdou stiahne arabka,
 A keď nezbednou nohou ten hrabká,
 On vážno vynesie slovo:
 „Jak vy: „živ nám buď, cár náš!“ voláte,
 Tak: „lud môj verný, živ mi Bôh! máte,
 Srdečné priatie cárovo!“

Vojaci, zvlášť vy, koruny sviatku,
 Marsa preslávené deti!
 K vašim, obhajci riše, poriadku!
 Dejom úcta moja letí.
 Za vernú službu, junácke činy
 V mene vám roda Ruskej otčiny
 Vdaku, uznať hľasám sám;
 A čo cár a vlast nie sú snáď v stave
 Priniest ku vašich zásluh oslave,
 Bôh, povedomia nahrad vám!

Zvlášť vám, údovia slavského sboru,
 Bratia rodnej vzájomnosti,
 Nech všetky slasti anjelov chóru
 Sladia vaše okolnosti!
 Sokoli Bosny, junač od Sávy,
 Bulhari, Tatier synovia, Drávy,
 I všetkých kmenov Slávovia,
 Ktorí ste bratsky krú lialy za nás!
 Oj, vrátia vám to, keď príjde raz čas,
 Verte, s úroky Rusovia!“

„Nech žije rodnia vzájomnosť večne!“
 Pridá ešte monarch k tomu.
 To isté húfmi až nekonečne
 Znie okolím cárov domu.
 A samovládár sedlo opustiac,
 K dobrovoľníkom zrovna sa pustiac,

Prvým odmeny rozdáva.
 A zvlášť „veľkého nášho“ zásluhu,
 Z hrdinov slavskej legije kruhu
 Preskvele vyznamenáva.

Jak rad prišiel na zpomenutého,
 To sa asi o ňom čuje:
 Že k dôstojníka názvu Ruského
 Zástavník ten sa zvyšuje;
 Úrek na Kryme darom dostáva,
 Riadnym občanom Ruska sa stáva
 I on i jeho potomci,
 Za to: že nedal vziať si zástavu,
 Bárš doráňali ruky mu hlavu
 V boji Karadži-Oglomci.

Sotva však že to a meno jeho
 Vyrknú ústa vladárove,
 Stál vedľa boku jasnostenského
 Divný výjav pohotove.
 Šuhaj počerný komonstvom cára
 Temer si silou priechod otvára
 S krikom: „Otec môj, otec môj!“
 A vyznačenec hlas ten zbadajúc
 Beží mu proti zase volajúc:
 „Ah, ver som, synak, ja ten tvoj!“

„Ah, otec vojak! Nuž vojak si ty?
 Nuž a mať mi ešte žije?“
 „Ach a ty žiješ, syn môj zabitý,
 Teba čierna zem nekryje?“
 Takéto a tým rovné výrazy
 Vyrazia v plachu tónov viacrazy
 Srdečne sa objímajúc;
 A len si hľadia oba do očí,
 Z ktorých si radosť perly slz točí,
 Po tvárach jim jich zpušťajúc.

Všetko napnúť sa hľadí v tú stranu,
 Sluch i zrak pasúc na tých dvoch,
 Až zvedavosti odchýli bránu
 Dial baťka Rusov reči sloh:
 „Nuž, Nikoleva syn tys odvážny,
 Ktorý v takýto čas velevážny
 Beh tak zvláštnej rušíš veci?“
 „Som syn po rode, drusa po mene,
 Odpustte, jasnosť, jak dač schybené,
 Ludia často schybia všetci!“

Že tá odpoveď nad výstup prešly
Pohla rušnom smyslov cára,
Že slová tieto dušou mu prešly :
Duše okien svedčí pára.

Bystrým pozorom merá šuhaja,
Až kým do prs neprišiel kraja
Žiar zlatú krížka nezbadá —
To len cárovi nešlo do hlavy :
„Nuž už i teba venčí žiar slávy
Tak ligotná, duša mladá!“

„To vyznačenie, ba i vriadenie
Za žiaka kupeckej školy,
I šatstvom, stravou zaopatrenie
Dar cárskeho otca boly.

On ma tým počtil, že som armádu
O Turkov nočnom obznanl výpadu

Pred Diurdieva slávo-bojom!“ —
„Ah! tedaš' to ty, ten Bulhar mladý,
Čo Rusom výhru, zkazu nadvlády
Turkov podal v čin svojom?“

„Čin tvoj do smrti milou zpomienkou
Býval cára nebožtíka.

On neraz chválnou počtil bol mienkou
Bulhár chrabrého mladíka.

A ja etiac vôlu cára i otca,
Zvlášť, že je hoden toho pôvodca,

Mienke tej ponník vystavím.
Iba že darcu tvojho nástupca
Nebadá v tebe povahu kupca, —
Vrav, — mýlims', či pravdu vravím?“

Rumencom líce Rajčovo zájde,
Námietka tá ho zarazí —

Lež on jako vždy ľahko sa nájde,
Nad zarazením zvíťazí.

„Pravdu máš, jasnosť!“ vypovie smelo,
Ja tú domnienku objasním vrelo,

Či schybím, či si spomôžem.

Tak je: za kupca nie som stvorený,
Stav je to pre mňa nie primerený,
Darmo, ja za to nemôžem.

Bych snaď priaznivca neznectil vôľu,

Tajil som to až dosaváď,
Bárs mi príčinou bolo to bóľu

Vniutorného nejednakrát:

Bo inak robil, inak som cítil,
Zvlášť k ľúboletu jako ma schytil

Duch rodnieho povedomia.

Čo mi od tých čias srdce zžieralo,
Keď vhodnú dobu nebo doprialo,
Dám cárovi na vedomia.

Vlastenec pravý žitia úlohu
Spáse národa venuje.

Cít rodolubstva s dôverou k Bohu
Mňa tiež k tomu si hotuje.

A na tej rodu sväto-postati
Mnou je pred všetkým v povahu vzatý

Kmen môj Bulharska nešťastný :
Čím a jak by mu a v jakom stave

Najosoznejším mohol byť práve
Môj ma pojem pudí vlastní.

„Dnes, zajtrá Bulhar, jak milý Bôh dá,
Za voľnosť bude krú cediť,

A bárs Samsonov za pasy dost má,
Ľahko môže hynúť, biediť;

Lebo vo vyššom vojny umení
Krajan môj nie je sbehlý, zkusený;

Kde by rab v tom nauku vzal? —
Lež ja, cítiac sa k tomu nadaný,

Chcel by sa vede venovať v zbrani,
By to raz v obeť rodu dal!“

Slovičkom „dost!“ a ruky kynutím
Cár rečenie Rajču staví,

A za žiadosti jednej vyrknutím
Druhú z lona úst vypraví:

„Dnes s otcom hostia budete moji,
V Kremline lepšie a na pokoji

Ja vás a vy mňa poznáte.
Šlachetnosť vaša že s priazňou cára

V čom bude možno, iste sa spára,
Na to moje slovo máte!“

A vladár Rusov v začatom diele,

Až ho skončil, pokračuje,

A ľud v pred pozvu výsledok skvele
Rečma v shovoroch maluje;

Bo z cára tvári i vysvitalo,

Že zvlášťne milý dojem naň malo
Osvedčenie mládencovo.

A keď sa slavnost slavno rozhádza,

V rozhodnom „sláva!“ sa tiež sprevádza
S cárským i meno Rajčovo.

VII.

Odvedenie.

V tú noc, keď Uliana
S dcérou utiecť mala,
Podivná príhoda
Obidve čakala. —

Na svite štebocú lastovičky,
Pastier už trúbí na kravičky,
Dievky mu jich z dvorov nadháňajú,
A novinku nočnú rozprávajú.
Novinečku nočnú, takú veru:
„Ulianu odvedli i jej dcéru.
Odvedli dva jazdci o pol noci.
Už tým dvom úbohým niet pomoci!
Bašovi sluhovia to ver boli —
No, už sa Alimu stalo k vóli!“
Len ponocný, chudák, v posmech zostal,
Čo ten výjav videl a na tom stál:
Že jedon z tých Turkov istotne bol
Nebohý Nikolev Rajčo sokol.

VIII.

Vyznačenie.

Na nekdajšej Švédov póde leží
Pri Néve mesto Petrohrad.
V Petrohrade hlavňom na nábreží
Velikých, skvostných domov rad.
V rade domov palác a v paláci
Mnoho panstva pri rozkošnej práci, —
Práca táto je hostina.
A k hostine tejto shromaždení,
Bo ten, čo ju dáva, dnes sa žení,
Sú: slavná svatby družina.
Kto sa žení? — Vukič Vasilija,
Plukovník, úd dvorskej rady.
Kto mladucha? Nikolev Marija.
Družba? Brat jej plnovnadý,
Brat jej Rajčo, mladý ruský kadet.
Kto starejší? — Každé bude bladet!
Sama bytnosť zemepána.
Z hostí známych? Cárov telostrážny
Starší Rajčo, muž a junák vážny,
A s ním i jeho Uliana.
Svatba skvelá, spoločnosť veselá,
Čár i necár v dobrej vóli,
Komnatami hudba vrie umelá,
Jiedal, pitia plné stoly;

Hier a tancov od výmyslu sveta,
A čo svatbe zvlášť vzpomienku zpletá:
Sú zdravice hodujúcich.
V behu týchto raz starejší vstane,
A keď ticho kol stolov nastane,
Reč tá z úst mu plynie súcich:

„Dost prípitkov, zdravíc sa vynieslo
V dnešnej slavnostnej zábave,
A prec' v náruč zabudnutia kleslo
Pripit, komu sluší práve;
Pripit tomu, jehož činu ruchom
Sprevádzano vše riadiacim duchom
Dnešnie veselie povstalo:
Preto tohto pôvodca nech žije!“
Zdvihnúc čašu prvý cár pripije,
A tak všestranne sa stalo.

„A ten šťastný je náš hodný družba,“
Pokračuje zas dial huedky,
„A nech k veci je: Diurdievska služba
A služby tejto následky.
Tým pripravil svatbu nám milenú,“ —
A cár jeho za to na zpomenu
Dneská chce niečim oblažiť
S túžbou: by ho to ozaj blazilo
A k veľkočinom vždy viac vábilo,
By to prave vedel zažiť.

„Rajčo, na tvoju výslovnú žiadosť
Pri našom sa oboznaní,
Stalo sa tvojmu túženiu zadosť:
Ostal si mužom vo zbrani.
Abys' v hodnostach môhol postúpiť,
Nechtiac výnimkou „Ústavu“ tupiť,
Zrobil som rod tvoj bojárskym;
A žeš' i toho práve si vážil,
Zvlášť v vede vojny povzniesť sa snažil,
Dnes si: dôstojníkom cárskym.

S tým ťa púšťam, ty môj oblúbenec,
V ďalší priestor žitia sveta,
Slávy dosiaľ vydobytý venec
Nech ti s vekom pučí, zkvetá.
Nebo v tvojej ťa utvrdí zásade.
Bôh daj, raz prvý bol v mužov rade
Ošťastňujúcich domov svoj,
By jak pokrevnosť teraz už tvoja,
Tak i raz šťastný z výsledkov roja
Činov tvojich bol — národ tvoj!“

Důstojník mladý náš s úctivosťou
 Cárovi za to ďakuje,
 A nie len slovom, lež skutočnosťou
 Povďačným sa byť slubuje.
 A jak sa stane? — Čas nám ukáže:
 Či mu vďačnosti pole vykáže,
 Či ho nevďačníkom robí!
 A či ho k sláve vyššej povznesie,
 Či ho od slávy k potupe znesie
 A v lone jej nepohrobí!?

* * *

Belehradská brána
 Pekne maľovaná,
 Pod ňou starý slepac,
 Lud sa k nemu sháňa.

Lud sa k nemu sháňa,
 Almužnu mu dáva,
 Slepac ludu spieva,
 Na guslach pohráva.
 Pohráva i spieva
 O Kara Ďordovi,
 Markovi, Sávovi
 I mladom Rajčovi.
 A jak o Rajčovi
 Spieva a prehúda,
 Zvlášť mu groš za grošom
 Do fezu pribúda.
 Hádže mu doň vojak,
 Pop, kupec, náhončí,
 Až pri hlučnom: „Živio
 Rajčo!“ pieseň skončí.

Z Turčianskych Teplíc do Trenčianska.

Cestopisné náčrtky od *Laskomerského*.

(Pokračovanie.)

Uplynulo asi pol hodinky, čo sme hradskú cestu opustili, i dotiahli sme do Dolného Lieskovca. V nevelkej obci tejto nachádza sa zanedbaný panský dom a majetok Suňogovský a pekný, novo opravený hrádok Sittányi-Ulmana, bohatého snemového vyslanca. Pri hrádku rozprestiera sa múrom obohnaný park, ktorý tohto leta prvýraz prišiel pod zahradnícke hrable a motyky. Práve kopali v ňom rybník a upravovali chodníky. Pamätná je v parku dosť hrubá lipa, ktorej haluzu v istej výške tak sú súmerne rozvetvené, že je to zriedkavosť; aby sa nerozčechly, opatrené sú obojkom, čo je, pravda, na ujmu krásy. I Suňogovský majetok prišiel Sittányi. Vidieť tu veľké ovocné sady a to nielen v zahradách, ale i v svobodnom poli.

Ponevác so zemeznaleckou polohou kraju pozdejšie a hromadnejšie zaoberať sa budem, opis ten na teraz preskočím a pôjdem len za nosom ďalej. Po dobrej štvrt hodine prišli sme do Trstia. Tento suchý Triest zatvára posavádnú, menšími kopcami ohradenú, hladkú zátoku; od Trstia sú dva priechody, jedon na východ do Podskalia, druhý na juh do Pružiny, oba skalnatými horami vedúce.

Trstie je malá obec; počítuje ale mnoho panských stavísk, nové i staré kúrie, humná atď. Bývajú tu členovia Maršovského domu. V bočných lesoch vysokej strmej Malenice vydržiavajú sa hlučné poľovačky. V pravo, v lavo ťahajú sa bučiny, len pri D. Lieskovci videl som nad cestou miešaný lesík s dubami a sosňami.

Z Trstia ekonomicky dobre obrábaného stúpali sme suchoparnou úzkou dolinou nahor. Strmé výšiny sú takmer nahé, drsnaté, všakovými kameňnými mníchami a kozákmi fantasticky ozdobené. Je tu vápennák dolomitický mrvivý, belnatý. Pružinský jarok švihá dolu, a ozaj, keby toho nie, človek by pochyboval, že tým smerom ešte dakde na Božie svetlo a medzi sebe rovné Božie stvorenia sa vyrediká. Nuž ale trpelivosť všetko premôže: premohla i suchoromantickú dolinku. Prvé, čo sme uzreli, bol rapotajúci mlyn a za mlynom videli sme už väžu, kostol, faru, domy Pružinské. „No veď ja tebe dám dediny! Či nevidíš na väži hodiny?“ napadlo mi, keď som väžové hodiny uzrel.

Keď sme sa obzreli na preideté vrchy, poznali sme značnú výšku Pružinského mestečka.

Fara Pružinská stojí nad hladinou morskou 1318', je teda od Beluše 538' vyššia, čo vlastne len od Trstia počítovať načím, pretože až po Trstie dolina takmer vodorovne ubeháva. Tento

dekan a miestny farár — náš Štefan Závodník. — Tu som si odfúkol, tu som sa pohodlne povystieral; pri čom som nezanedbal jako obec, jej obyvateľov, tak i okolie preskúmať.

Perjanek Novák Milošev v bitke na Triebáci.

rozdiel výšky poznať na rastlinstve vôbec a zvlášte na jeho pozdnejšom sa vyvinutí.

S priateľským pohostinstvom a slovenskou dobrosrdečnosťou očakával a prijal nás pán

Štefan Závodník je vysoký, mohutný muž, mierny človek a veľmi účinný kňaz. Tvár jeho javí dobrotu a prívetivý úsmech. Takýto muž, keď asi 30 rokov jednoducho v tom

istom kraji býva a pri tom isté povýšené sociálne postavenie požíva, neomylné vtlačí svoj ráz i sebe podriadenému ľudu a v druhom rade všetkým od neho závislým veciam, slovom — vliv má takého muža účinkovanie na tvárnosť mravnú i fyzickú nim obývaného kraja.

Ľud pil jako špongia, mrhal čas, márnil peniaz. Závodník účinkovaním, neunavným poučovaním mnohých odviezol korhelstvu. Ešte i teraz naidú sa mnohí pijanci, ti budú asnaď vše druhým na postrach jestvovať, aby sa dobré od zlého tým drastickéjšie rozoznať dalo. Ale jeho účinkovanie neobmedzuje sa len na jeho faru; on revoltuje i druhé revíry. Má vo svojej blahej čiernej knihe vyše 40.000 duší zapísaných jako členov ružencového spolku, odrieknuvších sa pitia páleného, t. j. ožranstva. A čo by z tých len každý 10., čo by len každý 100. ostal verným (a nepochybujeme, že jich ostane viac) už je tým preca veľká radosť čertovi pokazená. Takéto neustále účinkovanie na všetky strany a dala by sa potom pre vlast, pre človečenstvo veľká summa blahobytu porátať. No, ale k tomu treba ľudí so Závodníkovou tvrdou hlavou a mäkkým srdcom, a takých chvála Bohu máme na Slovensku dost, len by boli na dotýčanom mieste podporovaní a rozozbrievaní.

On rozmnožoval bezpríkladnou pilnosťou štepárstvo, sriadil dla najlepších vzoriek náboženskú školu vzdor všetkým prekážkam. Tam sa chlapi učia hudbe, gymnastike; dievčatá hotujú všetkého druhu ženskej práce, tak že i viedeňskou výstavou vyznačené boly. I kroj pospolitého ľudu, národný ovšem, sa sošlachtil a vkusnejším stal. Kostol okrášlil, väzu hodinami opatril, káplnky nastaval, napravil, vzbudiac i tým čistotu, vkus a cit nábožný v ľudu.

Toto všetko môže vykonať neunavný farár! Ba čo viac, filiu Mojtnín, vyše 3 hodín vzdialenú, na vysokých skalách ležiacu, povýšil na faru. Tak dlho apoštoloval po svete, kým krásny kostol, faru a k tomu potrebné fundácie a instrukcie nevybehal.

Nebude od vecí, keď s malou odchýlkou vyložíme, jako Štefan Závodník na Mojtnínskej

skale kostol, a to tak krásny, vystavil; stojí to za to pripomenúť.

Starý mathusalemský husár, Škultéty, o nomž sa nižšie dolu smienim, narodený bol v Mojtníne a slúžil jako vojak 81 rokov! Bol on predmetom obdivovania korunovaných a nekorunovaných veľkých hláv. Toto použil múdre a vtipne Závodník. Pobehal Pešť, pobehal Viedeň a vykonal, že ku cti toho skoro nesmrteľného husára v jeho rodisku vystavený bol kostol. Resolvované bolo vyšším miestom 40.000 zl. Závodník ale spokojný bol so 20.000 zl. Kostol „super petram“ stavaný má byť, jako to i prof. Klemens svedčil, krásny.

Chudákom Mojtničanom ťažko bolo do matky fary, ale i farárovi do filie, zvláste v zime, vyše troch hodín ďaleko ta na ten trenčiansky St. Gotthard sa brodiť. Stalo sa, že kým dieťa ku krstu doniesli, bez toho žeby bolo Pružinu uzrelo, uzrelo večný raj. Ba ešte hroznejšie veci sa prihodily. Keď raz mrtvého z Mojtnína do Pružiny viezli, ztratil mrtvolu na ceste, dovezúc prázdnu rakev k hrobu. Trasením sa po hrboletej ceste vybúšil mrtvý Mojtničan dasku nad hlavou a vypítlal sa dierou na cestu. Chudáka deserteura museli potom rekvirovať do pohotove otvorenej jamy. Teraz všetkým týmto nesnádkom šťastliví Mojtničania vyhnúť môžu a pred smrťou neztratí sa žiaden.

Pružinská fara obtočená je zahradami. V zahrade stojí košatá lipa, pod lipou sú lavice a stolík, kde sme tichým večerom vôňou obtočení noviny čítali a rozhovor viedli. Idyllické boly to hodiny!

Biely kostol medzi zeleným stromovým panuje nad mestečkom, ďaleko kukajúce po vršinách a prívětivo nazerá po svojich klientoch. Okolo kostola na zelenej pažiti rozstavené stojá v súmernej dialke novovystavené káplice. Za kostolom je archív tých, čo sa z obci sem na pokoj presťahovali, pokrytý zeleným kobercom. Po čas môjho tu sa bavenia pohrobili jedno decko a jedného paholka. Zajímavo-prenikavý to výjav! Tichá, velebná príroda vókol načúva pozorne spev vznášajúceho sa škrována. V tom hlásajú príchod usnulého Pružincea melancholické zvony:

„mortuos plango.“ Skrovný počet tichého, s prírodou srasteného ľudu, fagle, spev, modlitba, plač: to všetko sa ti objaví. Truhla mizne v hĺbke, kamene a zem hrmocú, graca škripí, sprievod traťí sa; nastane ticho, príroda prechodí na denný poriadok. Skončil sa každodenný a preca vždy bolastný výjav — len na hrobe kľací a modlí sa malé jakési dievčatko a ja hladím, hladím zamyslený už na to, jako z kameňa vykresané decko, už na tú peknú, velebnú Božiu prírodu! A škrovan v tom letiac do výšky, hlása štebotajúc: „nesiem Bohu sviecu, sviecu,“ nesúc dušu ubohého Slováka a modlitbu detskú nazad ku všehomíru Stvoriteľovi.

Na rohu štvorhranu kaplíc, ktoré sú okolo kostola, stojí z piesočníku kresaný pomník pyramidový na štvorhrannom podstave. Pomník vystaviť dal takže náš Štefan Závodník spomenutému husárskemu strážmajstrovi Škul-tetymu. Výška pomníku obnášať môže asi desať stóp. Nápis, na štyroch stranách rozložený, zneje:

„Pod šest panovníky si žil, slúžil verne,
V sedmiletých vojnách si bojoval pevne.
V tureckých, francúzskych zástavu si bránil,
Tak že Ťa nepriateľ často i poranil.“

„95-ročníemu e. k. husárskému zástavníkovi Ladislavovi Škul-tety, ináč Gabriš, narodenému v pružinskom Mojťíne dňa 27. jun. 1738, zomrelému vo V. Várade 19. aug. 1832, za jeho 81-ročnú vojenskú službu k radostnej pamiatke 1/4-storočného žitia Jeho Vel. Cis. Fraňa Jozefa I. svojmu národovcovi dali vystaviť vďační Slováci 1855.“

Podobizeň tohoto ozaj pamätného hrdiny, Klemensom kopírovaná na veľkom obraze, nachodí sa u pána dekana. Sedí starček na koni v parádnej rovnošate a drží v pásti zástavu.

Obec je dlhá, dakoľko panskými domami okráslená. Hneď koncom obci pri samej, ináčej veľmi dobrej ceste vyskytuje sa vápenný cecenovný konglomerat, znamenitá látka na naprávanie pokazených ciest. Malú polhodinku vyššie Pružiny leží filia fary Pružinskej, Predhorie, maličká to obec obývaná z čiastky podomovníkmi, čo na krosnách Zliechovské sklo po svete roznášajú, z čiastky košíkarmi, ktorí svoj výrobok už na kárach, už na hlavách svetóm rozvážajú.

Bolo v nedeľu, ľud pekne zašatrený ubieral sa do kostolov. Kde tu po medzách na žínočkách držaný pásol sa na pospol čistotný a tučný rožný statok.

Od Predhorie odrazili sme sa na ľavo na východ hlbokou skalnatou dolinou. Z ľava nad nami vypínala sa strmá hora, menom „Sekaná,“ len po samom hrebeni riedkými ihlovými stromami obrastená. Na jednom mieste v samej strmine stojí kolmo vytýčená zápoľa, v podobe hlavy, na hrdle a plecach postavená; veľkosťou a podobou rovná sa Sphynxu egyptskému.

Sekaná je z vápna, ale vápno to prináleží rozličným druhom: neocomský dolomit a vápennák, červený klisurový a pravdepodobne i strambergový sivý vápennák. Dolinkou vinie sa čerstvý a veľmi čistý potôčok. Tam hore vyššie celý potôčok jakoby razom zo zeme sa prúdi, kdežto na vrchoch takmer žiadna, aspoň veľmi zriedkavá studnička sa nachodí, čo som pozdejšie dost trpko zkusil musel.

Pri uhlisku a vápenníci opustili sme dolinku, vedúcu ku nedalekej veľkej, mnou pre krátky čas nevidenej, cestovateľmi často navštevovanej jaskyni — „Dupnej“ (1764) a strmou, úzkou, hroznými skalami hatenou dolinkou škriabali sme sa proti srsti. Keď sme pár krokov urobili nachýlenou rovinkou, už sme zase obrovskými drzými, kružinou zarastenými skalnatými stupkami, súchajúc sa medzi strmými dolomitovými stenami nešeredne fúkajúci driapali sa hore. Tu videl som rízne, Talianmi stavané. Tahaly sa od zápole na zápolu ponad priepasti, už strmším už plitkým pádom, líčiac sa mnohým od našich slovenských. Nemusely cieľu úplne zodpovedať, lebo videl som hrčavé polená pred skokmi na plitkých miestach pristavené, čím sa nielen „habausy“ nastavily, ale i samé rízne porúchaly.

„Čihí hore, už nemáme ďaleko,“ tešil ma môj vodič, keď som sa jako randa spotený marne a marne obzeral za ledajakou studničkou. Ach ale dolomitové steny poznaly, že nie som Mojžišom a nevyčvrkly vodu, k čomu ony dľa svojej polohy ani nebárs spôsobné boly. Jako sme nevideli vodu,

tak som ani v tom celom, na pálenie vápna veľmi dobre sa hodiacom dolomite nikde ne našiel skameneliny. Keď kde jaká našla sa na skalách humusová hriadka, tam bujné Sedum a jiné z rodu Crasiusculov rozprestieraly sa byliny. V protivnom henzlovskom rúbanisku prekvitala bujne Atropa Belladona (Íúlok, nadragula). Inácej vyznať musím, že na tento čas pre horúcosť a dlhotrvanlivú suchotu rastlinstvo priateľovi a sberateľovi rastlín do prosta žiadnou radosťou neprekvetalo.

Každá kázeň má svoj amen. Po namáhanom nielen nohami, ale veru už i rukami škriabaní sa vyšli sme na vrch „Samostrielu.“ Meno je to istotne významné a iste vtedy keď vzniklo, značilo púšno-prachovú pušku, flintu, jako ju kde tu píšú — samopalom. Asnaď po tej hore chodil poľovník, opatrený tým, toho času ešte neobyčajným, vražedným strojom.

Na samom vrchu je lúka. Tam sadli sme si na povýšenom mieste ku zaslúženému odpočinku, chodiac bez namáhania tela a preskakujúc dľa ľubovôle od končiara na končiara rôznych, strmých, škerených, sekaných hôr, vrchov a kopcov — všetko to pravda len očami. Ach, jako sa to človek dobre cíti na tak povýšenom mieste vysoko, vysoko nad hlavami pletichárskeho človečenstva!

„Auf den Bergen thront die Freiheit,“ vyvoláva nemecký básnik. A pravdu má. Na všetky strany čiahal som zrakom a všade ten — „tót görbe ország.“ Jedon vrch vypínal sa nad druhým v rozličnej forme, farbe, položení a výške. Na juhu stojí, jakoby ho Pán Boh troma prsty na tú výsosť bol vytiahol, stojí už tu tolkoráz spomínaný — Strážov, s holou hlavou a chudým hrdlom, okolo neho celá koleda hranatých miništranov; medzi nimi a Samostrielom je hlboká Radočinská, iste bájeslovná dolina. Na západe ležia Mojtínske vrchy a Rohatín, Malinica, kopec Radová, Somorová, niže Pružiny Prídovač. Ďaleko za Váhom vídat všakové divotvorné kameňné cukerkandle. Na severu vypína sa Manín, pekná tiež haluška, Podskalské knédle a tie všakové Stráže, tých je ozaj kopa. Kde dáky volným vidom a končitou

podobou vyznačený kopec stojí, ten má názov Stráž.

Táto okolnosť ukazuje nám prstom prežité historické časy; nadovšetko ale roviny povážskej doliny boly plné nepokojov, a keď sa tade hrnuly drancujúce tlupy, vyfajčený ľud utiekal sa medzi odlahlé vrchovato-skalnaté doliny, a aby i tu pred vpádom vlkolačných nájezdov zabezpečený bol, postavali na príhodné vrchy stráže, ktoré svojim spôsobom znaky približujúceho sa nepriateľa, pravdepodobne strojenými ohňami, učupeným tam dolu zástupom dávaly.

Takéto mená sú písma, ktoré často tam, kde aktov niet, dejiny vysvetlovať môžu.

Tak i mnohé výrazy nárečia ludu okolitého poukazovať sa zdajú, že už lebo ten on sa pristahoval v pradávnych časoch z Poľska, alebo že Poliaci časté invasie do týchto krajov robievali.

Pred krátkym časom prekopával hospodár za domom jarčok v susednej, tamto za tými eocen-vápennými kopcami ležiacej obci Domaníži, i vykopal tri srieborné peniaze polské, tuším zo XV. a XVI. stololetia pochádzajúce.

Čo sa zahradníctva, statku a roľníctva týče, týchto sriadenie, poriadok a čistota poukazuje na zvyky a blízkosť susednej Moravy.

A teraz podotkneme na krátko i geologickú podstatu týchto ohromných kameňných látok. Strážov pozostáva z vápna a dolomitu, ležavšieho nad merglami neocomskými, delenými súc od Malej Magury žabičnikom (Quarzit) a červeným piesočníkom. Rohatín pripomenuli sme, i okolie Slopný, Malenica. Pružinská kotlina obsahuje eocenské konglomeráty a eocenský piesočník.

Tu na blízku v tomto obore, t. j. eocenských konglomerátov najpoučlivejšie sú skaliská od Podskalia do Domanížu, o ktorých sa ešte pozdejšie smienime. Rozpadnuté eocenské piesočníky, tak rečené viedeňské, dávajú tmavú, kyprú, dost úrodnú zemínu. Eocenské konglomeráty sú roľníctvu nepriam príjemné zeminy; z nich sú síce teplé, ale nadmier skalnaté a bylinám málo podstaty dávajú.

Toto je krátky priehľad geologický. Keď sme ešte na Pružinu s ligotajúcou sa väžou

a pod nami na Predhorie okom hodili, poberali sme sa druhou cestou či chodníkom ces hustý, bukový les dolu a to zväčša toľkou strmnou, že sme sa bez ladu síce, ale nie bez skladu korčuhovali; na každý spôsob o moc skorej zo Samostrielu sme zbehli, jako sme naň vyšli.

Jazyk mi už vyschol jako pílnik a prídúc v najtuhšej pálcivosti na faru, pil som jako veľblud a už trebárs som tu sedel tak rečeno v mori spolkov miernosti, preca som neutrálnu vodu s menej neutrálnym vínom kopuloval, pri čom, zhliadnuc na môj sahar-ský smäd a odhliadnuc od pravidla, dal mi môj dobrý priateľ indulgenciu.

Keď som sa za niekoľko dní v Pružine a jej chotáre naprestieral, lúky, role, polia, s rozličnými drenážami, rigolovaním, parkovaný farský háj a chladnú studňu na hlinastej aréne poobzeral, lúčili sme sa z po-hostinnej fary.

Pán dekan bol tak láskavým a odpredavil nás na svojej príležitosti cez Trstie do Podskalja. Podskalje leží asi štvrt hodiny cesty od Trstia. Cesta vedie idyllickou dolinkou medzi pahorkami a obec leží, jako samé meno jasno značí, pod skalím. Je to chrbát jako krov domu, čo sa podoby týče, ale vysoký, až do polovice rolami, pašou a borovkami pokrytý, potom ale číra drzá skala a to dlhým hrebeňom. Vrch tej kameňnej koruny je z čiastky krovinou porastený; tam

majú byť zbytky hradu, o ňomž som sa ale nič bižšieho dozvedeť nemohol: no, už tá myšlienka, hrad tam vystaviť, bola strašná.

Celá obec leží tak prichýlená, jako by ju boli z neba zniesli, lebo ináč nemožno pochopiť, zkade by bola prišla. Chodníkom oproti Pružine a Domanižu idúc hore a hore popod zápole rečeného vrchu, mal som príležitosť vidieť veľkú massu eocenského vápenného konglomerátu, ktorý východom hore oproti Žiline sa ťahajúc, pri Súlove najvyššieho stupňa vyvinutosti dosahuje. Je to vápenná slúčenina zo samých, zväčša kus ošúchaných väčších menších mrvov spoluzložená. Domnievam sa, že v eocenej dobe (treťihornej) na brehoch širokého nepokojného mora z rozdrvených jurasových vápien povstal. Dost na tom, tento mrvivý kameň, podoby stĺpov majúci, mení sa a prší; podnožie týchto hôr posiate je hrčami a okrúhlymi kamienkami, jako vidívame sem tam na brehoch morských. V dolinke na severovýchode videl som merglové slince v jarkoch a to v mohutnej sile. Sám kostol a fara s cintorinom stoja na neocomskom dolomite. Viac sličných oltárov a zväčša kostol pochádzajú dľa jestvujúcich nápisov od Teštianskocov z predošlého storočia. Mrtví ležia v susedstve skamenelín, ktoré ale nie sú k určení síce; tam ďalej kopce oproti Sverepcu sú takmer výlučne z eocenského piesočníka spoluzložené.

(Pokračovanie nasleduje.)

FEUILLETON.

Trpký osud.

Bulharská poviedka od *Ljubena Karavelova*. — Rozpráva jedna Nišanka.

I.

Minulo sa mnoho rokov, Bože môj, čo som sa narodila na tento biely svet, ale preca nemôžem spravodlivo povedať, že som žila — lebo nemala som nikdy radostného dňa. Sotva mala som štrnásť rokov, už ma vydali. I musela som poslušnou byť svokraši, odievať muža a riadiť domácnosť. No, to mohlo ešte ob-

stáť, lebo môj muž bol dobrý a rozumný človek a v dome, kde je dobrota a rozum, tam sa žije ľahko a veselo. Neboli sme bohatí, no Pán Boh dal nám zdravie a česť, a to je najväčšie bohatstvo chudobných poctivých ľudí. Od bohatého suseda nechceli sme nikdy prosiť. A Boh neopúšťa dobrých ľudí na svete — asnaď preto, že sú mu potrební. Jedného rána odišiel mi môj junák na drevo

a ja som išla bieliť plátno. Sadnem si pod vrbu na lúke, ktorá patrila strýcovi Božkovi, a čakám, kým mi plátno uschne. Vôkol mňa, chvála Bohu, všetko sa zelená a vonia: vetriček kolíše zelenú trávu, lastovičky štebocú, vrabci kľbčia sa v krovine; bieli, červení, žltí, strakatí a Boh vie jakí motýlkovia poletujú z kveta na kvet; za nimi letia včielky; kobyľky skákajú, krydelkami trasú: tik, tik, tik! . . . vôňu sena cítiť všade, žito počína už žltnúť; ptáci prespevujú a hlučno rozlieha sa pieseň dedinčana:

Och, idz, povedz drahý Deno,
Mojej drahej matke,
Nech pripraví, drahý Deno,
Sedemdesiat stužiek,
Zaviažeme, drahý Deno,
I sedemdesiat rán.

„Milo ti je, Bože, na tom mieste,“ myslela som si, i počala svájať plátno . . .

Zrazu pribehla moja svokra celá rozčúchaná a plače

„Bože, čo to znamená?“

„Chytró zaviň plátno a bež domov,“ hovorí mi ona

„Máš muža nemocného, veľmi nemocného Pobežni, drahé moje dieťa Ja idem pre popa choď, nevesta, ponáhľaj sa, slnce moje“

Keď som tie slová počula, vstávaly mi vlasy dupkom, po tele chodil mráz a nohy počaly klesať. Nechám plátno a jako strela letím domov. Došla som a mala som čo vidieť. Mój Stojan leží pri ohnisku, hlavu roztlčenú, ruky posekané — visia celého zaliala krev neviem, čo sa potom dialo Ochorela som, i ležala tri mesiace na lôžku a porodila som nedospelé dvojčence, jedno mužské, druhé ženské . . .

II.

Moja svokruša žila ešte za krátky čas po smrti svojho syna. Dobrá to bola stvára tá moja svokruša. Lahká jej buď zemička v hrobe! A ja ostala som vdovou, sirotou, jedinkou na bielom svete. Musela som ťažko robiť, aby som dietky vyživila. Ťažko mi bolo, ale čo robiť, tak mi bolo súdené! Moje si-

rotý odrástly, čo i len voždy hladovali a žíznily, a bosé, nahé boly — i dosiahly štrnásť rok. Syna Ďordu dala som popovi, aby ho písať naučil. Dcéрка moja Nedelka vedela všetko robiť, i stala sa z nej krásna gazdinka, že milo bolo radosť na ňu pozrieť. Oba by sa ujali dedictva, on by kopal a ona by siala; on by polieval a ona by plela. Tak by neprestajne pracovali moji holubkovia, spievali a veselili sa. Hlasy mali jako slávik alebo Boží anjel.

Najmilejšia jich pieseň bola:

Što ty vezeš Maro?
Što ty vezeš Marijo?

Keď jich takto počujem, musím zaplakat od radosti.

„Dieky tebe, Bože,“ myslela som, „žeš mi dal deti, jediná moju útechu. Mám sa aspoň nečím potešiť, mám koho objasť, polúbiť, pomilovať a tak sa mi trochu bólu ulaví.“

Ale táto moja radosť dlho netrvala, nová farcha padla na moje srdce. Vidím, jako môj synáčok, moje milé dieťa, je zamyslené. Asnaď mu na srdci nečo ťažko bolo? Často sedával pred dverma, hlboko sa zadumal a svoju hlavičku na ruku naklonil.

„Čo si sa zamyslel, synku, čo ti chybí, dieťa moje?“ pýtam sa ho raz.

„Zle je tak na svete žiť,“ hovoril, „ťažko, preťažko nám je tak žiť. Pozri, jako druhí ľudia žijú — žiadne starosti nemajú. Čo sme my? My sme otroci, matka moja, my sme jako ovce! Či nám to nenie haňba, že nad nami Turci a všetci neveriaci panujú? A jakí sú ti Turci? Hlúpi jako volí a zlí jako psi!“

„Nehovor tak, dieťa moje,“ hovorím ja, „i steny majú uši; odsúďa ta, potrestajú ta . . .“

„A prečo cítim?“ riekne on; „nemôžem sa zdržať, keď mi srdce prekypelo, nepočúvnem. Dovol mi, sladká mati, abych aspoň pred tebou riekol, čo mám na srdci.“

A on hovoril a hovoril.

„Čo sa to stalo s mojím synom,“ myslím si. „Čo sa tak premenil? Veď bol drier, Bože mój, tichý jako jahňa, dobrý jako anjel.“

Po krátkom čase začne sa môj Ďorde schádzať s jedným hajdukom ¹⁾, ten bol z Nišu a často sa s nim shováral. Mne sa nelúbila tá známosť a ja jako matka zatúžila som zvedieť, čo moje milé dieťa hovoríeva s tým hajdukom. Keď raz boli spolu pod jednou hruškou, prikradla som sa k nim jako mačka a naslúchala.

„Nevieš ešte, čo sa so mnou dialo?“ hovorí hajduk, „a čo budem rozprávať o svojej nevoli. Moja matka ma už na zlo a na hriech porodila. Osud nevedol ma tou cestou, kade vodieva iných ľudí. On ma ženie už od kolisky do prepasti, lebo už jako som sa rodil, bol som prekliaty na veky. Nemôžem odpustiť ani najmenšiu urážku, nemôžem, lebo i oni mi mnoho zlého spôsobili; pomsta kypí v srdci mojom . . . Jediná slasť je mi víno. Hajde, pobratime, budeme piť a sa veselíť! Veru nám tu dobre bude; načo by sme driemali?“

„Maj rozum, Nedelko môj,“ hovorí môj synák. „Nehnevaj Boha. Bôh dal ti rozum . . .“

Nedelko ukázal na kulač s rakiou ²⁾.

„Nič nenie mi milejšieho nad toto. Hajde, budeme spolu piť ešte trochu a spievať a hrať. Hajde!“

„Nemôžem piť,“ hovorí môj syn, „ja nebudem piť . . .“

„Tys baba, jako vidím, tys kukučka ³⁾. Ty si človek bez srdca a rozumu, bez pýchy! Keby neкто môjho otca zabil, ja by som sa pomstil do deviateho pokolenia. Ej, môj bráčok, jaký si to syn, keď nechceš sa pomstiť nad vrahom svojho otca? Budú fa preklnáť jeho kosti v hrobe!“

„Dost, dost o tom, prosím fa.“

„Dost?! Nelúbi sa ti, keď ti neкто pravdu do očí hovorí?“

„A čo robíš?“

„Pomsti sa, pomsti sa do poslednieho okamženia.“

„A jako sa mám pomstiť?“

„Pýtaš sa, jako? Len chei pomstif svojho otca a ja fa už potom naučím, jako. Či chceš?“

„Chcem,“ odpovedal môj Ďorde a zbladol jako plátno.

I nemohla som ďalej počúvať, v očiach zatmelo sa mi, oko krúžilo sa mi v hlave a nohy počaly klesať.

III.

Sedím si pri ohnisku a pradem kúdel. I príde môj Ďorde veselý, i pochytil dve pištoly a pripásal jatagan.

„Načo sú ti, syn môj, tie pištoly a jatagan?“ pýtam sa ho.

„Chcem sa, matka moja drahá, pomstif,“ odpovedal mi.

„Na kom sa chceš pomstif?“

„Nad svojim nepriateľom, krvopijcom, nad tými, ktorí našu rodniu zem zaujali . . .“

„A kto sú tvoji krvopijci?“ pýtam sa ho; „povedz matke, sladké dieťa, lebo matka nevie, čo ti je od nejakého času?“

„Každý Turek je môj nepriateľ, mat moja, každý Turek mi je krvopijca, i krvopijca mojich bratov.“

„Neviem, čo ti je, dieťa moje, neviem. Lebo som ja bláznivá, alebo ty nevieš, čo robíš, syn môj jediný.“

„Nemôžeš to vedieť, matka moja, ty si už ostarela sa. Ja, maticka moja, pôjdem do Srbijske, nemôžem tu viacej žiť: ja sa tu usužujem, umučím, clivo, tesno mi je, dýchať nemôžem. Chcem byť svobodný, chcem jako človek žiť.“

Tieto reči synove tak sa dotkly môjho srdca, že som bola hneď bez seba. Plakala som, prosila, zaklínala, objímala, lúbala ho; no, nič to nepomohlo.

„Všetko darmo, mati moja,“ hovorí, „niet toho na bielom svete, kto by ma mohol zastaviť, aby som doma ostal.“

„A komu necháš, dieťa moje, matku svoju? Kto sa bude starať o mňa a o tvoju sestričku? Kto, kto nás bude objímať a bozkávať? Neopust, syn môj, hrob otcov, neodchádzaj od svojho ohniska . . .“

„Bôh a ja neopustíme fa, mati moja. Postarám sa o teba a o svoju sestričku; ale

¹⁾ Hajduk, hórne dieťa, pomstiteľ krvožižnosti a svereposti tureckej, ktorú Bisurmani páchajú na kresťanoch.

²⁾ Pálenka.

³⁾ Kukavica = kukučka, tak menjú Juhoslovania posmešne zbabeľcov.

tu nemôžem ostať, nemôžem žiť bez svobody. Či vieš, že ešte nie je zmytá krev môjho otca, a to je hriech pred Bohom a pred ľudmi haňba . . .“

„Bože môj, Bože môj, čo si počnem opustená?“ bedákala som. „Nedelka, dcérka moja, aspoň ty upros svojho brata, aby nás neopustil osamelé siroty. Zomrem od žiaľu, keď odíde od nás. Pros ho, pros, teba poslúchne, on ťa miluje . . .“

Moja Nedelka vstane, chytí brata za ruku, pozre mu ostre do očí a počne mu ľahodne hovoriť:

„Choď, brat môj, choď ťa, kam si umienil, pomsti otca svojho, pomsti bratov a svoje sestry. Choď do svobodnej zeme a hľadaj nás osvobodit' . . . S Bohom, brat môj, s Bohom! Teba zastře anjel Boží a nás chrániť bude milostivý Bôh!“

„Ej, Nedelka, Nedelka, dcéra moja, čo si to urobila? Hľadaj pomoc u Boha! Ja som sa pri tebe inšieho nazdala!“

IV.

Tak nás opustil Ďorde, môj anjel strážca, a my ostaly sme jako dve sivé kukučky. Bože, len ty sám vieš, čo som musela snášať, čo som vytrpela! . . . Kto bude teraz za nás pracovať? Kto bude ženské hlavy krmiť a od zlého brániť? . . . Ťažko, preťažko bolo nám žiť. Drahota veľká a harač¹⁾ hanobný, a jako tu jedno s druhým vyrovnáš? A na naše nešťastie prihrnú sa zrazu Tatari a Čerkesi, usadia sa v našich krajinách a zapríčiňujú nám ešte väčšie trápenie; čo poriadnych mužov a mláďencov bolo, zahubili, mnohé ženy a devy zhanobili. A tým sú, na veľký náš žal, vinní Moskevskí²⁾. Oni hovoria, že sme jich bratia a posielajú na nás lúpežníkov, aby nás pobili a zhanobili! A tak je u nás málo krvopijcov, málo Turkov a inej nevery! Na miesto, aby nám pomáhali Turkov vyhnať, ešte Čerkesov nám posielajú.

¹⁾ Daň, ktorú kresťania Turkom platievajú.

²⁾ Tatári a Čerkesi ušli z Ruska a Turci usadili jich medzi Bulharmi, jako sme to v predošlom ročníku „Orla“ sdělili.

To sú krásni bratia! Ale nech, Bôh je dobrý! On pomôže nám v našej nevoľi!

Jedného dňa išla moja Nedelka do cerkve¹⁾ ku sv. prijímaniu. Bolo to na cvety²⁾. Na ceste prijde k nej Čerkes a chce ju poľubiť.

„Lúbiš sa mi veľmi, dievčatko,“ hovorí jej.

Nedelka uteká, on beží za ňou a násilne ju poľubi. Moja dcéra horí jako oheň od haňby a hnevu, pochyťí kameň a hodí neslušníkovi do hlavy. Nevie, kde chudera tolko sily vzala, ale tak ho silne udrela, že mu celú hlavu roztrepela a v strachu polomrtvá domov doletela. Naľakala som sa, keď som ju uzrela, i myslela som, že rozum potratila a že nechce živá byť. Oči jej byly skrvácené, líca bláde a telo chvelo sa jej jako v zimnici.

Od toho dňa premenila sa Nedelka divne, i tak vyzerala, jako by jej niekto počaril. Bývaly dni, že bys ju bol vjdel a počul: hodinu ti hovorila bez ustania, hodinu skákala, hodinu zase jako nemá stála a ústa neotvorila, ani krok sama neurobila, až si ju dovedol . . .

Minul rok.

Raz večer poberali sme sa spať, i zaklepe niekto ľahko na dvere.

„Kto to klepá?“ pýtam sa.

Nik sa neozýva. A opäť sa pýtam, nik neodpovedá; pýtam sa tretíraz a počujem hlas:

„Otvorte, ja som . . . váš človek!“

Jako tu Nedelka počuje, letí jako bez duše ku dverom, otvorí a dnu vstúpi — Nedelko. Musím sa priznať, že som sa trochu naľakala, ale skoro sa zase utíšim, keď on zvolna pristúpi k nám, zhodí svoju kabanicu a podá mi list od môjho syna a Nedelke dva dukáty a zaušnice zlatené.

„Kde je môj syn, kde je moje drahé dieťa?“ pýtam sa.

„V horách,“ odpovie, „zajtrá prijde sem v noci a navštívi vás.“

„Čo robíte tam v horách?“ pýtam sa.

„Blúdime, a čo že robíme? Chceli sme byť svobodnými a našli sme svobodu.“

²⁾ Kostól.

¹⁾ Jarnie sviatky, Turíce.

„Bože, nie ste vy hajduci? Mój syn, moje dieťa hajduk?“

„Hajduk, ano. A čo viac? My sme hajduci, ale nebereme kresťanovi, ani krev kresťanskú nevylietame. A Turka nám ľúto nenie, naša matka ho neporodila. Za to chceme

Turkom vrátiť bôl za tú hanobu, aby na nás pamätali.“

„Nech vás Boh milostivý chráni,“ riekla som. A čo som mala iného povedať? Nemohla som pomôcť, ani odpomôcť.

(Pokračovanie nasleduje.)

Velkoknieža Michal Nikolajevič.

(Vyobrazenie na strane 89.)

„Bôh otvára knihu osudu!“ volali veľké zástupy zfanatisovaného ľudu tureckého, keď dňa 18. januára odbývala sa veľká rada vysokej Porty a tým vrhnutá bola rukavica do tváří celej vzdelanej Európy. V poslednej, dňa 20. jan. vydržiavanej schôdzke konferencie plnomocníkov vlád európejských počínali si zástupcovia tureckí tak bezohľadne vyzývave, že jedon z nich, Ehdem baša, zúrivo vyskočil z kresla, udrel pästou na stôl a zareval proti francúzskemu diplomatovi Chaudordy-ovi: „Vychítate nám nehody v Bulharsku, avšak v celej našej histórii hľadali by ste nadarmo tak neslýchaný čin, jako sú vaše dragonady a noc bartolomejská!“ Chaudordy odpovedal: „Ano, pánovia, možno, že musíme v slávyplných dejinách svojich niekoľko dnív oplakať, ale (obrátiac sa k Turkom) nech myslíte dnes jakokoľvek o tých, ktorí za vás peniaze a krev svoju premrhali, Franciá patri dnes medzi najosvietenejšie ríše, kdežto Turecko je a zostane najbarbarskejším! Nie vo Francii dávajú vládni zástupcovia povraždiť svedkov, ktorí by jich sami buď z vraždy lebo účastenstva pri nej mohli usvedčiť.“ Zástupcovia európejskí, urazení a zklamaní jednaním Porty, rozišli sa. Turci urobili svojou neustupnosťou mier nemožným, a Rusku, ktoré za zlepšenie osudu slovanských svojich bratov samým slovom cárovým sa zaručilo, nastáva teraz povinnosť, aby k uhájaniu svojej cti a k uhájaniu záujmov ľudskosti chopilo sa zbrane. K veľkému tomuto svätému boju proti mocnému zjavnému nepriateľovi a snať i mnohým jeho

priateľom sbieralo Rusko už za dlhší čas ohromné sily svoje a sústreďovalo na južných európskych i asijských hraniciach veľkej svojej ríše svoju bojochtivým duchom oduševnenú armádu. Sústreďenie a organizácia týchto vojsk juho-asijských spočíva v rukách muža, ktorého podobizeň tu podávame.

Velkoknieža Michal Nikolajevič narodil sa 13. októbra 1832 a je synom zosnulého cára Mikuláša a najmladším bratom terajšieho cára Alexandra II. Čo generál delostrelectva, generálny polní zbrojmaster a majetník početných plukov, stal sa po kniežati Barjatinskem r. 1862 námestníkom v Kavkazsku a teraz i veliteľom sústreďenej armády kavkazskej, ktorá čeliť má všetkým útokom od mahomedánskeho fanatismu zo strany asijskej proti Rusku namiereným.

O Michalovi Nikolajevičovi, ktorý stojí teraz v plnom mužskom kvete, tvrdí sa, že je muž bystrého ducha a vysokého vojanského vzdelania. I myslíme, že už hodina činov jeho udrela a bratom našim na Balkáne zasvieti slnko zlatej svobodienny. Veď práve, čo riadky tieto píšeme, vydal cár Alexander v Kišineve manifest, ktorý končí slovami: „Prosiac dnes (24. apr.) požehnanie Bežie pre naše udatné vojská, rozkazujeme jim týmto: aby prekročily turecké hranice.“ Dráma krvavé na Balkáne započato, jutrenka svobody slovanskej vychodí na červenom obzore, polmesiac bladne, hasne, Marko Kraljevič prebudil sa, opásal svoj meč, so severným bratom, Ilijom Muromcom, vydobýť ide dedictvo slovanské! —

Srbská legia kňažny Natalie v bitke u Adrovca dňa 1. sept. 1876.

(Vyobrazenie na strane 97.)

Tureckí vodcovia mali rozkaz dobyť Alexinac stoj čo stoj a preto nesmeli sa dať nezdarom desaťdenných bojov augustových v údolí moravskom odstrašiť. Podstúpiac 29. a 30. aug. menšie potýčky, pripravili sa ku dňu 1. sept. k veľkej bitke, do ktorej viedli po ľavom brehu moravskom vyše 70.000 mužov vojska. Černajev poznal vážnu situáciu, ktorá na bojisku nastala. Turci chceli obísť pravé krídlo srbské a Černajev snažil sa úmysel ten zmariť. Bitka u Adrovca začala ráno okolo 8. hodine a trvala celý deň bez prestania; skončená bola o 10. hodine večer útokom belohradského broja z čierviaž návršia pričlovského a žitkovského. Sred ľavého krídla srbského zostal celú noc na poli, ktoré zaujímal tú noc pred bitkou. Pravé krídlo srbského vojska opustilo pred nepriateľskou presilou dedinu Adrovac, preto že plukovník Rajevsky, ktorý tu velel, padol hneď pri prvom útoku Turkov, čím uvedený bol zmätok do velenia. Vojsko, z ktorého zostaveno bolo pravé krídlo, stiahlo sa k návršiam gredetinským, kde rozkázal vrchní náčelník vojsku, ktoré bolo na ľavom brehu Moravy, aby ustúpilo a postavilo sa na vrškoch dunských s prednými strážami u Gredetina,

ačkoľvek boli sily nerovné, lebo Turci sústrednili v poslednom mieste 50.000 mužov a Srbi nemali viac než 15.000. Bitka nebola rozhodná. Srbi neztratili žiadne zbrane, ani zajatých, ani delá; za to ale padlo pomerne mnoho dôstojníkov, najmä ruských, ktorých dla čapíc snadno bolo možno poznať. A skutočne malo jedno jazdecké oddelenie Čerkesov rozkaz, aby hlavne na dôstojníkov páliło. Srbské vatreny priredily náramne turecké šiky.

S oddelením Čerkesov dostala sa do ohňa belohradská legia kňažny Natalie, pri ktorej slúžilo mnoho bývalých dôstojníkov rakúzskeho srbskej a iných slovanských národností. Jednej čate tejto legie podarilo sa obklúčiť čatu Čerkesov. Po krátkom boji boli Čerkesi premožení. Jich náčelník, ktorý jako zbesený mečom okolo seba sekal, bol bodnutý do ruky, tak že mu meč vypadol, na to bol z koňa ztrhnutý a zajatý. Marne pribehla nová čata nepriateľská, aby Čerkesa zo zajatia legionárov kňažny Natalie osvobodila, jako nám to vyobrazenie predstavuje. Legia zmužilých bojovníkov utrpela tohto dňa veľké ztraty a mala mnoho mŕtvých a ranených. Srbi stáli jako žulové bralá.

Perjanik Novák Milošev v bitke na Triebači.

(Vyobrazenie na strane 105.)

Zástavníci černoehorskí sú bravúrní hrdinovia, ktorým umrieť na bojisku je takou hračkou a maličkosťou, jako rutinovanému herecovi na prknách divadelných. Jedon z týchto bohatierov Novák Milošev, rodený Kučan, vyzdebyl si v bojoch s Turkami veľikú slávu. V bitke u Medunu dňa 14. augusta 1876, v ktorej Božo Petrovič s Markom Miljanom slavne zvíťazili a 10.000 Turkov so svojimi orlami Hory pobili, vrhol sa Novák samojediný s handžárom v ruke do šiku nepriateľského a ztínal jim hlavy jako ľahké ma-

kovice. Súdruhovia jeho, vidiac zrazu niekoľko Turkov nanho cieľiť, volali naň: „Zohni sa, Nováku, a kebys bol i pánom, nebude to hanba tvoja ani škoda.“ „Nezohnem sa,“ odpovedal junák, „nestarám sa o kabát, gospodar dá mi druhý.“ A nezohol sa, no mlátil Turkov neohrožene ďalej. Dňa 6. septembra bojovali Černoehorci víťazne v Albanii na Triebači. Derviš baša vytrhol o 10. hodine pred poludním z Podgorice na Malé Brdo, kde za násypy až k Veľkému Brdu umiestil delá nad riekou Zetou. Keď bol hotový, zanechal

velkú časť vojska čo ochranu na tej strane Zety a 15 brojov nizamov, 2000 zejbekov a 3000 bašibozukov vyslal za Zetu. Vojsko to vrhlo sa proti Triebači a opanovalo vysočinu pri samom Veljebrde. Veliteľ černoهورský Božo Petrovič videl pred sebou veľkú moc tureckú, no neohrožene napadol Turkov zo troch strán. Hneď započala veľmi prudká a krvavá seč. Černohorci bili sa jako podráždení levi. Pri všetkej palbe z diel zatlačili Turkov a vzali jim Triebač, na ktorom kopci už viala bola turecká zástava. Delostrelba turecká chrlila na Černohorcov dážď granátov, kúl a kuliek. V zúfalej tejto seči triráz vydobyli Černohorci sriedave s Turkami postavenie, o ktoré vedený bol boj. Keď tretí raz zmocnili sa Černohorci výšin Triebače, počali Turci ustupovať. Toho použili hneď Černohorci. S britkými handžarmi vrhli sa na Turkov, ktorí nemohúc odolať tak prudkému návalu, utekali ku Zete, prenasledovaní v päťach Černohorcami. Delá turecké prestaly strieľať, lebo Černohorci smiešaní boli s Turkami. Turci zúfale utekali. Najhoršie bolo pri Zete. Turci skákali po sto jeden prez

druhého do hlbokého koryta rieky — v náručie smrti. Turkov zatopilo, zabilo sa, udušilo a zadlávilo v rieke Zete na 1500, dla svedoctva zajatých nizamov na 3000 mužov. Černoši (zejekovia) zúfale kričali, vidiac blískat nad hlavami hrozný handžár černoهورský. Na oboch brehoch Zety a Morače ležalo vyše 2000 mrtvol tureckých. Černohorci mali 67 mŕtvých a 122 ranených. Bitkou na Triebači vyplnili rytieri černoهورskí novú skvelú stranu dejin svojich bojov za osvobodenie Slovanstva z jarma tureckého.

V bitke tejto bol Novák Milošev jeden z prvých, ktorý ztrhol z koňa tureckého zástavníka. I vytrhol mu zástavu, vyšvihol sa na jeho koňa a súc dobrým jazdcom s tureckou zástavou v lavici a s handžárom v pravici kliesnil si cestu, jako nám to vyobrazenie predstavuje. Jako ohromení dívali sa Turci nad neslýchanou smelostou Černohorca, ktorý zložil vydobytú zástavu k nohám veliteľa Boža Petroviča. Kôň ostal jeho korigistou čo náhrada za koňa, ktorý bol pod nim pri jednej z predošlých výprav v krajine Kučov zastrelený.

Drobnosti.

Zvláštny náboženský obrad. V Kaire usporadujú vyznavači viery Mahomedovej každoročne, keď sa vracajú pútnici z Mekky, zvláštnu náboženskú slavnosť. Za mestom shromaždia sa v skvostných stánoch kráľovská družina, ministri, bašovia, všetci vyšší hodnostári a nesčíslné množstvo obecnstva. Najdrieť prevádzajú komedianti rozličné krkolonné a čarodejné kúsky, načo prihrnie sa niekoľko opilých mužov, ktorí viac revú než kričia „Allah, Allah!“ K tomu prichystaní sluhovia zvalia jich obličajom k zemi pred stápmi hodnostárov. Zrazu zatíchnu všetko a z ďaleka vídať, jako prichádza na sňahobielom žrebcovi Šeik el Bekri, najvyšší hodnostár egyptských dervišov, aby prešiel po tele týchto ubohých. Kôň nechce na jich telá šliapať. Sluhovia chytia ho za úzdu a násilne tiahnu ho prez ne. Kôň trasie sa strachom, šliape skoro na každého z týchto nešťastníkov, kdežto

Šeik, jako by sa nič neobyčajného nedialo, kývajúc hlavou odriekava modlitby. Keď prejde, ostane väčšina z týchto obetí náboženského fanatismu bez povedomia ležať. Nektorý od bolasti vyskočí, hneď sa ale zvalí na zem a čaká, kým ho so všetkými ostatnými sluhovia neodnesú. Mnohý zaplatí obrad tento životom. Neľudská táto slavnosť deje sa na česť jakéhosi „svätého“, ktorý žil pred 400 rokmi. Vláda egyptská schvaluje a podporuje toto barbarstvo.

Gróf Maurici Dzieduszycki, člen krakovskej akademie nauk, výtečný spisovateľ poľský, poslanec na zemskom sneme, dvorský radca, ozdobený mnohými rádami, umrel vo Lvove dňa 22. t. m. ráno, majúce 65 rokov.

Michalovi Vasilejovičovi Lomonosovi (nar. 1711, zomr. 1765), zakladateľovi novoruskej literatúry, postavila i Moskva pomník, ktorý koncom januára bežiaceho roku slavnostne

odhalený bol. Stojí na veľmi výhodnom mieste pred novovystavenu univerzitnou budovou. Iný pomník vystavený bol Lomonosovi už za cára Mikuláša v Archangelsku.

Corviny. Knížnica Matiaša kráľa čítala, jako Horváth udáva, 50.000 sväzkov krásne viazaných kníh. Drahocennú knižnicu túto

odvliekli Turci za času sultána Sulejmana II. do Carihradu. Teraz doniesol z nej Tahsin Bey 35 kníh čo dar „šlachetným bratom Madarom.“ Medzi knihami nenie ani jedna madarská. Kto zná, koľko slovanských kníh nachádzalo sa medzi tými 50.000 sväzkami?!

Dr. Jozef Kozáček,

opát a kanonik veľko-váradskej kapitule, rytier rádu Františka Jozefa, predseda býv. „Matice Slovenskej,“ predseda patronátu býv. kat. gymnasia v Kláštore pod Znievom atď. atď.

Veľkodušný maecenas národa slovenského,

narodený vo Zvolene dňa 2. júna 1807. zomrel vo V. Várade dňa 26. marca 1877.

Pán Boh daj mu slávu večnú!

Večná mu pamäť v národe!

Bohuš Nosák-Nezabudov,

slovenský básnik a spisovateľ, zomrel po dlhotrvanlivej nemoci dňa 5. apríla v Sabinove.

Pokoj prachu jeho a večná i vďačná mu pamäť v národe!

Listareň redakcie a administrácie.

P. D. M. vo V. E. Báseňka vyjde budúce. Ráďte pokračovať. — a + b. Nemec hovorí: „Keine Antwort, ist auch eine Antwort.“ Či tak? Alebo si zabudol na svoj sľub? Čakám túžobne odpoveď! — P. H. K. v OI. Reklamované čísla posielame. — P. J. Z. v P. „O.“ posielame Vám riadne; pýtajte

sa po príčine na pošte. — P. L. A. v SI. A. Dieky za osnovu černo-horského pochodu „Onamo.“ Ráďte nám častejšie dopisovať. — P. Petruš. Zaspali ste? Čakáme Vaše príspevky. — P. F. K. v K. Pokračujte! Na zdar!!

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Detve (Zólyom megye):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učitelia obdržia „Orla,“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV., V. a VI. „Orla“ možno dostať po 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂—4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na štvorke.

Majiteľ a vydávateľ Andrej Truchlý-Sytiansky. — Knihtlač.-účasť. spolok v T. Sv. Martine.